

TESE ZA NACRT ZAKONA O MUZEJSKOJ GRADI I MUZEJSKOJ
SLUŽBI

GLAVA I

OPŠTE I OSNOVNE ODREDBE

Teza 1.

Načela istraživanja zaštite, evidentiranja, proučavanja i korišćenja muzejske grade kao i organizacija muzejske službe utvrđuju se ovim zakonom.

Teza 2.

Muzejsku grade čine pokretni predmeti i objekti od opšteg interesa i značaja za upoznavanje kulturnog, privrednog, društvenog i tehničkog razvika, kao i prirode i njenog razvika, koji se nalaze u muzejima ili van njih.

Teza 3.

Muzejska grade u muzejima (muzejski materijal) utvrđene istorijske, naučne i umetničke vrednosti uvodi se u knjigu muzejskih predmeta (muzejski predmeti).

Teza 4.

Muzejska grade je pod posebnom zaštitom, utvrđenom ovim zakonom.

Teza 5.

Zaštita muzejske grade je obavezna. Zaštita se obezbeđuje sistematskom evidencijom, odgovarajućim smištanjem za njeno čuvanje i održavanje, kao i primenom tehničko-tehnoloških i drugih zaštitnih mera.

Teza 6.

Radi istraživanja, evidentiranja, prikupljanja, obrade, proučavanja, zaštite i popularisanja muzejske grade osnivaju se muzeji, galerije i samostalne zbirke (u daljem tekstu: muzeji).

Muzejska grade, koja se iskopa iz zemlje ili izvadi iz vode, ili je nađena, ustupa se muzejima na korišćenje.

Član 7.

Zaštita muzejske građe obezbeđuju društveno-političke zajednice osnivanjem muzeja, osiguranjem materijalnih i drugih uslova za njihov rad i razvoj, kao i preduzimanjem drugih mera (privremeno obezbeđenje, nužni uređitaj i sl.).

Društveno-politička zajednica koja nije osnovala muzej, poveriće zaštitu muzejske građe odgovarajućem muzeju druge društveno-političke zajednice.

Radne i druge organizacije, građansko-pravna lica i pojedinci mogu obrazovati posebnu jedinicu za vršenje pojedinih poslova iz člana 6. muzejske delatnosti (dalje: muzejska zbirka).

Član 8.

Stručni rad muzeja podleže nadzoru po odredbama ovog zakona.

Stručnom nadzoru podleže: evidencija, stručna obrada i arhiviranje građe, valorizacija i kategorizacija muzejske građe, način njeneg čuvanja i primena adekvatnih tehničkih, zaštitnih i drugih mera.

Član 9.

Muzeji su dužni da obezbede dostupnost muzejskog materijala građanima i drugim korisnicima pod uslovima utvrdjenim ovim zakonom.

Član 10.

radi koordinacije stručnog rada među muzejima i rešavanja stručnih problema od opšteg interesa za muzeje (matična funkcija) obrazuje se Muzejsko veće.

Muzejske veće poverava određenim muzejima, u sporazumu s njima, vršenje stručnih poslova od opšteg interesa za pojedine veće oblasti muzejske službe (matični muzeji).

Za izvršavanje poslova koji su im povereni matični muzeji obrazuje kolektivni organ (Komisija matičnih muzeja).

Sredstva za obavljanje poslova iz prethodnih stavova obezbeđuje Republika.

Teza 17.

Muzeji pribavljaju muzejsku građu istraživanjima, arheološkim iskopavanjima, prikupljanjem objekata iz prirode, kao i sticanjem prava korišćenja na druge načine: otkupom, razmenom, legatima itd.

Muzeji obavezno vode evidenciju o primaljnoj građi (muzejski materijal).

Teza 18.

Muzej je dužan da muzejski materijal stručno obradi u roku od godine dana od dana njegovog prijema, da ga uvede u inventar i učini pristupačnim za javnost.

Muzejski materijal koji nije uveden u inventar muzej zadržava ili študuje.

Teza 19.

Muzeji su dužni da muzejski materijal obezbeđuju, čuvaju, održavaju i štite primenom tehničke-zaštitnih i drugih mera, u skladu sa programima zaštite muzejske građe, kao i sa propisima i drugim aktima koji se odnose na sprovođenje mera zaštite.

Teza 20.

Načela korišćenja muzejskog materijala utvrđuje Muzejsko veće.

Bliži uslovi korišćenja muzejskog materijala određuju se statutom ili drugim opštim aktom muzeja. Ovim aktom mogu se predviđeti i posebni uslovi za fotografske odnosno filmske i druge reprodukcije muzejskog materijala, ali se ne može uskratiti pravo njegovog korišćenja za naučni i stručni rad.

Teza 21.

Muzejski predmeti se mogu razmenjivati sa muzejima, a izuzetno, i sa drugim srodnim ustanovama - uz saglasnost osnivača.

Teza 22.

Muzeji su obavezni da ustupaju muzejske predmete u svrhu izlaganja kada se organizuju veće izložbe koje reprezentuju kulturni i istorijski razvitak naroda i narodnosti SR Srbije.

U slučaju osposravanja osnivač je ovlašćen da molbi muzeju da tražene predmete ustupi.

Teza 23.

Muzejska grada van muzeja je pod posebnom zaštitom kad su o njoj pribavljeni osnovni podaci (opšta evidencija) i kad je sopstvenik ili korisnik grada upozoren na potrebu njenog čuvanja.

Teza 24.

Sopstvenik ili korisnik muzejske grada dužan je:

- da omogući evid. u muzejsku grad u nadležnom muzeju;
- da produzima potrebne mere za pravilno čuvanje i održavanje grada:
  - da evidentira i prijavi sve promene koje nastanu u vezi sa muzejskom gradom (promene mesta, vlasništva, fizičke promene, odnosno oštećenja itd.);
  - da u slučaju namjeravane prodaje ili otudjenja evidentirane muzejske grada najpre ovu posodi nadležnom muzeju odnosno skupštini opštine.

Teza 25.

U ostvarivanju svojih zadatka u pogledu zaštite muzejske grada van muzeja muzeji su dužni:

- da istražuju muzejsku grad u određenom području i da upozoravaju sopstvenike ili korisnike te grada na potrebu njenog čuvanja i stručnog održavanja:
  - da vode sistematsku evidenciju o stanju muzejske grada;
  - da vrše njeno valorizaciju i kategorizaciju;
  - da se staraže o zaštiti i pravilnom čuvanju i korištenju muzejske grada:
    - da daju saglasnost za produzimanje određenih mera ili radnji koje mogu da izmene svojstvo grada;
    - da, u slučaju potrebe, predlažu odgovarajuće mere eksproprijacije odnosno ograničenja prava svojina.

Teza 26.

U slučaju da je muzejska grada van muzeja, prema mišljenju muzeja, neposredno ugrožena, opštinski organ uprave donosi, na predlog muzeja, rešenje o ograničenju prava korišćenja i raspolaganja muzejskom gradom.

Uz svako ograničenje prava vlasništva organ koji odredi ograničenje dužan je vlasnika odnosno korisnika isplatiti odgovarajuću naknadu.

Naknada se utvrđuje sporazumno ili u vanparničnom postupku prema načelima imovinskog prava.

Teza 27.

Rešenom nalazače muzejske građe pripada nagrada, zavise od vrednosti nađenog predmeta, uloženog truda i troškova.

Teza 28.

Muzejska građa se ne može izvoziti ni iznositi u inostranstvo.

Izuzetno, muzejska građa se može izvesti odnosno izneti u inostranstvo po odobrenju republičkog organa uprave, koji prethodno o tome pribavlja mišljenje nadležnog matičnog muzeja.

Muzejska građa se na isti način može izvesti u inostranstvo i u cilju razmene - ako postoji prethodno pribavljeno mišljenje nadležnog matičnog muzeja.

Organ iz prethodnog stava može preneti svoje ovlašćenje na pojedine vrste muzejskog materijala na odgovarajući matični muzej.

Ako je muzejska građa, poreklom iz druge socijalističke republike, odnosno pokrajine onda se, pre izdavanja dozvole za izvoz, pribavlja mišljenje nadležne ustanove te republike odnosno pokrajine.

Teza 29.

Pravo korišćenja muzejskog materijala muzeja koji prestaje sa radom, osim u slučaju spajanja, pripajanja ili podela muzeja, prenosi se, uz prethodno pribavljeno mišljenje Muzejskog veća, na drugi muzej koji prikuplja odgovarajuće vrste muzejske građe, prvenstveno na području na kome je delovao muzej koji prestaje sa radom.

Akt o prenosu prava korišćenja muzejskog materijala iz stava 1. ovog člana donosi skupština društveno-političke zajednice, koja je osnovala muzej, a sa muzej koji je osnovala radna ili druga organizacija skupština opština na čijoj teritoriji se nalazi sedište muzeja koji prestaje sa radom po pribavljenom mišljenju radne odnosno druge organizacije.

Organ iz stava 2. ovog člana, muzej na koji se prenosi pravo korišćenja muzejskog materijala i osnivač tog muzeja sporazumno utvrđuju uslove pod kojima se prenosi pravo korišćenja tog materijala.

GLAVA III MUZEJSKA SLUŽBA

Muzeji

Teza 30.

Muzeje osnivaju društveno-političke zajednice.

Pravna lica mogu u okviru ovog rada osnovati muzej kao posebnu jedinicu za vršenje muzejske delatnosti (dalje: muzej u sastavu)

Muzejske zbirke mogu osnivati i građani.

Muzeji se mogu osnivati samo pod uslovima predviđenim od n zakonom.

Teza 31.

Pored opštih uslova za osnivanje radnih organizacija, muzej se može osnovati samo ako postoji obilna i značajna muzejska građa koja je prikupljena ili evидентirana na određenom području, ako je obezbeđen prostor za smeštaj građe, neophodne tehničke i zaštitne mere za čuvanje građe i stručni kadrovi prema određenim normativima.

Teza 32.

Muzej može početi sa radom ako je utvrđena i razrađena koncepcija muzeja, ako je obezbeđen prostor za rad, deponovanja i izlaganje, finansijske sredstva za rad muzeja, stručni i drugi kadrovi.

Teza 33.

Normative o uslovima za osnivanje i početak rada muzeja i muzeja u sastavu utvrđuje Muzejsko veće.

Teza 34.

Saglasnost za osnivanje i početak rada muzeja i muzeja u sastavu daje republički organ uprave nadležan za poslove kulture.

Član 35.

U okviru muzejske službe muzeji vrše sve poslove:

- istraživanje muzejske građe na području na kome im je poverene vršenje muzejske službe,
- evidenciju, valorizaciju i kategorizaciju muzejske građe u muzejima i van njih prema odredbama ovog zakona,
- stručnu obradu i zaštitu muzejskog materijala,
- korišćenje muzejske građe u kulturna, naučna, prosvetno-pedagoška i druga svrha-putem stručnog izlaganja građe, u okviru stalne ili povremene izložbi, putem popularizacije, propagande i ne druge načina,
- objavljivanje stručno-informativnih publikacija o muzejskoj građi (katalozi o zbirkama i sl.),
- vršenje nadzora u pogledu čuvanja muzejske građe koja se nalazi kod nepovremene ili korisnika, kao i produžavanje i drugih mera u skladu sa odredbama članova 15, 18, 19, i 20. ovog zakona,
- dostavljanje matičnom muzeju podataka o muzejskoj građi na području za koje su osnovani.

Član 36.

U okviru svoje delatnosti muzeji mogu:

- izdavati periodične i druge publikacije iz tematike kojom se bave,
- organizovati u mestima van svog sedišta stalne i povremene izložbe, osnivati stalne zbirke i odeljenja, ili se baviti i drugim delatnostima iz delokruga svog rada.

Muzeji mogu, ukoliko je obavezano izvršavanje poslova iz čl. 35. ovog zakona, da se bave i naučnim radom, u skladu sa odredbama Zakona o naučnim delatnostima.

Član 37.

U ostvarivanju svoje delatnosti muzeji obezbeđuju saradnju škola i drugih kulturnih i obrazovnih institucija, kao i naučnih stručnih organizacija koje se bave srodnom delatnošću.

Član 38.

Registar muzeja vodi se pri Muzejskom veću.

Muzeji moraju biti upisani u registar najdalje lo dana po davanju saglasnosti na početak rada muzeja.

Sve promene koje se vrše u organizaciji muzejske službe (osnivanje, spajanje, pedela, izdavanje zbirki ili odeljenja) obavezno se prijavljuju Muzejskom veću u roku od 30 dana od dana izvršenih promena.

Muzej u sastavu

Član 39.

Prava i obaveze muzeja u sastavu utvrđuju se statutom radne organizacije. Odredbe statuta kojim se reguliše položaj i poslovanje muzeja u sastavu podležu saglasnosti organa uprave društveno-političke zajednice na čijoj se teritoriji nalazi muzej u sastavu.

Član 40.

Na uslove rada i na stručni rad muzeja u sastavu primenjuju se odredbe ovog zakona.

Član 41.

Osnivanje i ukidanje muzeja u sastavu obavezno se prijavljuje Muzejskom veću.

Muzejska zbirka

Član 42.

Muzejska zbirka se može osnovati ako se obezbede uslovi za čuvanje, uređivanje i stručno održavanje muzejske grada.

Muzejska zbirka se osniva po prethodno pribavljenom mišljenju nadležnog muzeja.

Član 43.

U pogledu evidentiranja, čuvanja i zaštite muzejske grada koja se nalazi u muzejskim zbirkama slobodno se primenjuju odgovarajuće odredbe I i II glave ovog zakona.

Član 44.

Položaj i rad muzejske zbirke određuju se opštim aktom osnivača.

Član 45.

U slučaju ukidanja ili pripajanja muzejske zbirke, osnivač izveštava o tome nadležni muzej kao i o uslovima smeštaja čuvanja i zaštite koji se obezbeđuju za muzejsku grad pošto ukidanja i pripajanja zbirke.

Muzejsko veće

Teza 46.

Muzejsko veće je stručni i društveni organ, koji ima 17 članova, a imenuje ga Izvršno veće Srbije. U Muzejsko veće ulazi po 1 predstavnik matičnih muzeja, a ostali se imenuju iz reda muzejskih radnika i radnika drugih srodnih struka.

Muzejsko veće bira predsednika iz reda svojih članova.

Mandat članova Muzejskog veća traje 4 godine.

Teza 47.

Muzejsko veće uskladuje i objedinjuje stručni rad u muzejima, razmatra pitanja koja se odnose na stručnu obradu i zaštitu muzejske građe i donosi o tome preporuke i stručna uputstva, utvrđuje načela za korišćenje muzejskog materijala, utvrđuje uslove za osnivanje i rad muzeja, poverava određenim muzejima deo matičnih funkcija i, sporazumno s njima, utvrđuje način izvršavanja tih funkcija, daje mišljenja o planu i programu rada matičnih muzeja u delu koji se odnosi na vršenje poslova matičnih muzeja, razmatra izveštaje i predloge matičnih muzeja, daje mišljenja i predloge organima uprave za poslove kulture i predstavničkim telima, razmatra i rešava i druga stručna pitanja u interesu unapređenja muzejske struke.

Muzejsko veće donosi poslovnik o svom radu.

Administrativni i tehnički poslovi Muzejskog veća poveravaju se jednom od matičnih muzeja, u sporazumu s njim.

Teza 48.

Komisija matičnih muzeja vodi opštu evidenciju o muzejima i muzejskoj građi u Republici, pruža stručnu pomoć muzejima u radu i vrši stručni nadzor, priprema mišljenja i predloge za Muzejsko veće, vrši i druge stručne poslove koji joj se poveravaju u interesu unapređenja muzejske struke.

Komisija matičnih muzeja donosi poslovnik o svom radu.

Specijalizovane konzervatorske radionice

Član 49.

Pri matičnim muzejima, u sporazumu sa Muzejskim većem i Republičkom zajednicom kulture, organizuju se specijalizovane konzervatorske radionice, čiji se rad usklađuje s potrebama sprovođenja potpunijih i efikasnijih mera zaštite muzejske građe u Republici.

Član 50.

Usluge rada specijalizovanih konzervatorskih radionica, posebno u pogledu vršenja konzervatorskih usluga trećim licima, matični muzej utvrđuju sporazumno sa Muzejskim većem.

Član 51.

Statuti matičnih muzeja, u onim delovima kojima se regulišu vršenje njihovih matičnih funkcija kao i rad specijalizovanih konzervatorskih radionica, podležu saglasnosti republičkog organa uprave nadležnog za poslove kulture.

Na izradi ovog delimičnog nacrtu za Zakon o muzejima radila je posebna Komisija koju je, u sporazumu sa Zajednicom Muzeja Srbije, obrazovao Republički sekretarijat za obrazovanje, nauku i kulturu.

U toku diskusija koje su vođene došlo se do zaključka da su potrebne dublje izmene u Zakonu. Muzejsko blago je samo deo šireg kulturnog nasleđa, koje u celini treba obzabeđiti, a službu zaštite organizovati tako da svaki njen deo bude sposoban da na samostalan i odgovoran način vrši svoj posao. Ovo utiče i na osnovni karakter koji treba da ima muzejska služba. Njena najbitnija funkcija je - zaštita, a predmet zaštite - pokretni predmeti, tj. muzejska građa u muzejima i van njih. Osnovni i polazni princip je obavezna zaštita građe - i to u prvom redu kao funkcija društveno-političkih zajednica koje, radi toga osnivaju muzeje kao službu zaštite na određenom području. Time muzejska služba dobija svojstva obavezne službe, vezane za određen teren. Ovo je iziskivalo i šitav niz novih rešenja: preciziranje novih funkcija muzeja kao ustanova zaštite, zatim obaveza sopstvenika i korisnika muzejske građe, regulisanje niza pitanja kojima se salazi i u oblast imovinsko-pravnih odnosa itd. Bitno je, međutim, da se konstituiše nov mehanizam u kome će biti jasna uloga i delova i celine.

U novom Zakonu mogu biti dati samo osnovni principi evidencije muzejske građe, koji dalje treba da se razrade, putem pravilnika, od strane stručnih tela koja uspostavlja Zakon. Još je važniji posao valorizacije i kategorizacije muzejskih predmeta, što je stari zakon praktično zaobišao. Sve to pokazuje da sada, u organizaciji muzejske službe izuzetno važne mesto ima rešavanje stručnih problema. Zato je predviđen mehanizam u okviru same službe. Pored matične službe, sada se uvodi i Muzejsko veće, kao širo stručno telo, koje će razmatrati analize i predloge što ih priprema matična služba. Razume se, ovo su stručna tela koja su neposredno angažovana u rešavanju ovih pitanja, dok

da u njihovom širem raspravljanju moći da učestvuju svi muzej-
ski radnici (u okviru sjednice muzeja, muzejskog društva i sl.)

S druge strane, služba zaštite muzejske građe kompletira-
na je uspostavljanjem specijalizovanih konzervatorskih radioni-
ca pri natičnim muzejima. Njihova pomoć ostalim muzejima treba
da bude dio natične funkcije.

Ove su samo neki osnovni principi na kojima počiva kon-
cepcija organizacije muzejske službe, kakva je zamišljena.
Po našem mišljenju upravo je i najvažnije da se usvoji jedna
osnovna koncepcija, a detalji će još dugo biti dograđivani i
pretrazani.

Drage KALIĆ:

PITANJE OSNOVNIH SREDSTAVA
U MUZEJSKO GALERIJSKIM USTANOVAMA
U BUDOĆEM ZAKONODAVSTVU

U jako revizije Zakona o muzejima, a posebno pred dono-
šanje republičkog zakonodavstva držim da je potrebno iznijeti
neka opažanja obzirom na slabosti dosadašnjeg zakona tj. zakona
koji nije imao nikakav ekonomski temelj.

U posljednje vrijeme gotovo svaki dan čitamo priloge, kako
riječiti pitanja spomenika kulture, muzeja, galerija itd. Svi
autori su složni u osnovi naše brige, svi pozivaju na svijest -
međutim svi zamaraju jedno:

- Muzeji, galerije i ostale institucije za zaštitu kultur-
nih spomenika "su čuvari, osobe, koje vrše sistematsku službu,
prikupljanja, zaštite, naučnog proučavanja i izlaganja pokretnih
spomenika i dokumenata kulture itd."

- Dakle osobije spomenutih ustanova nije ništa drugo do neki
zakonski neodređeni broj ljudi, koji brine o šumu? - možemo što-
je ne definiramo, te nije dovoljno kazati "spomenike prošlosti ni-
sme mi stvarali, već čitav naš narod generacijama, nekada čak i
drugi narodi i da oni se mogu pripadati samo nama, našem malom
mjestu, našoj komuni, regiji, već su baština čitave nacije, a neki
od njih i epiteševjačanske (Duško Kačkemet 22.II 71. Hrvatske sve-
čilište).

- Tu misao treba razviti dalje. Nisu spomenici prošlosti
samo baština već su oni O S N O V N O S R E D S T V O kulture
naroda. Da ponavijam, O S N O V N O S R E D S T V O, jer samo
kroz takova osnovna sredstva može opstojati jedan narod, može se
održati jedan narod, može učiti jedan narod, može školovati svoju
djecu, svoje znanstvenike itd.

Što sada? - Došli smo do tle da priznajemo da je to osnovno
sredstvo kulture i sama po sebi nameću se neka pitanja kao:

- Što dobivamo pojmom osnovne sredstva u sferi kulture?

- Da li jedan spomenik, umjetnina, arhivalija, utvrda može i da li treba biti osnovno sredstvo i čija?

Da bi razvijetili sva ta pitanja trebamo se na čas osvrnuti na rezultate ankete koja je provedena u ime Muzejskog društva Hrvatske po muzejsko-galerijskim ustanovama. Svim ustanovama poslan je jedan upitnik o stanju obračunate amortizacije i stanju osnovnih sredstava.

Prema adresaru Muzejskog društva Hrvatske upitnik je poslan u 109 ustanova. Stiglo je 77 odgovora. Potpun uspjeh i to iz razloga što zbirke nemaju status samostalnih ustanova, dok su neki muzeji u sklopu drugih ustanova.

Praktično je svaka samostalna ustanova poslala odgovor.

- U muzejsko-galerijskim ustanovama (77) zaposleno je prema stanju 31.12.1970. 611 osoba.

Amortizacija u 77 spomenutih ustanova Hrvatske iznosi ND 606,000 (slovima: novih dinara šeststotina šeststosać).

Građevinski objekti iznose oca ND 21,000,000

Gruda za rad oca " 14,000,000

- Postaviti nam je pitanje, zar je moguće da amortizacija iznosi oca 60 milijuna starih dinara! Kakve bi bile perspektive jedne radne organizacije u kojoj radi preko 600 osoba, a čija ukupna sredstva čine 35,000,000 ND.

Radi usporedbe iznosim primjer jednog zagrebačkog grafičkog poduzeća i jednog zagrebačkog hotela (ne najvećeg).

Red. br.	N a z i v	Broj zaposlenih	Osnovna sredstva građ. obj. rad	Gruda za rad	Amortizacija
1	Poduzeće grafičkog sajera (Zagreb)	828	7,292.602	24,913,795	1,810.719
2	Hotel u Zagrebu (B kategorije)	320	30,771.153	14,960.648	1,967.764
3	Muzejsko-galerijska ustanova Hrvatske (77)	611	21,659.252	14,462.293	604.811

Možda se ti podaci čak i ne čine u prvi trenutak toliko drastični, no nemojete zaboraviti da je to 77 ustanova u svim iole većim mjestima Hrvatske.

Svakako napomenuti je, da od svih ustanova sredstva amortizacije iznose oko 60 milijuna starih dinara, dok samo jedna ustanova Tehnički muzej u Zagrebu ima amortizaciju 10,5 milijuna starih dinara što čini preko 1/6 amortizacije svih ustanova Hrvatske, premda se i ta ustanova koristi povlaštenom stepenom prema Zakonu o stepenu amortizacije osnovnih sredstava radnih organizacija iz oblasti obrazovanja i odgoja, nauke i kulture, socijalne zaštite i sporta N.N. br. 55 od 31.XIII 67.

Kad bi Tehnički muzej obračunavao punu amortizaciju koja bi iznosila 21 milijun starih dinara, to bi iznosilo 2/6 svih sredstava amortizacije muzejsko galerijskih ustanova. Zašto je tako? Tehnički muzej, relativno mlada ustanova (10 godina od otvorenja za javnost) da bi mogao raditi i biti održavan imade radionice i s tim neke djelatnosti koje imaju vrlo skupu uređaja za nastavu (autoškola) te su mu osnovna sredstva velika i prirodno je da je tako velika i amortizacija.

Sada je situacija još tragičnija u ostalim ustanovama, sve druge ustanove njih 76 imaju oko 50 milijuna starih dinara amortizacije!

Kako se uglavnom sve ustanove koriste povlaštenom stepenom prema N.N. 55 (tj. 25% od propisanih stopa) to možemo otkriti i reći da ustanove otpisuju osnovna sredstva samo za četvrtinu.

Ako bi ustanove otpisivale osnovna sredstva po propisima koji važe za ostale radne organizacije, to bi iznosila za 76 ustanova oko 200 milijuna starih dinara ili 150 milijuna više nego što sada (sve to bez Tehničkog muzeja).

Jasno je da treba postaviti osnovno pitanje K O S M E
K O S I S T I - povlaštena stopa amortizacije?

Naše ustanove na takav način, grubom vađunicom, gube 150 milijuna starih dinara.

Što ta sredstva predstavljaju za osirovašene ustanove nije potrebno ni opisivati.

Zaključak. Potrebno je regulirati u Zakonu o muzejskim pitanjima amortizacije i to je imperativ, jer bez toga još više osirovašujemo i to namjerom bolje reći slomnjavamo ustanove u ZRH.

Međutim pogledajmo sada još jednu haloznu činjenicu koju će iznijeti na primjeru jedne ustanove kako bih zorné prikazao i dokazao apsurdnost sadašnjeg stanja i kako bih pokazao nešto naši sponosnici prošlosti, ekspozitati, arhivalije i dr. nisu samo baština već i Č.Š.N.O.V.N.O. S.E.D.Š.T.V.O.

Tehnički muzej u Zagrebu obračunava amortizaciju cca 10,5 milijuna starih dinara godišnje. Koristi se povlašticom (H.M.51) ali ne koristi najnižu stopu već 50% od propisanih. Po punoj stopi to bi iznosilo 21 milijun starih dinara.

Pitanje je što Muzej može učiniti s tim sredstvima? Može kupiti pisala i računski stroj, stroj za čišćenje, novi automobil, može izgraditi neku novu prostoriju, međutim M U Z E J N E M O Ő E K U P I T I N I J E D A N E E S P O M A T, N E M O Ő E I Z V R Ő I T I N I J E D A N O T K U P, N E M O Ő E P O S T A V I T I N I J E D A N O D J E L, jer sredstva amortizacije može koristiti za nabavke osnovnih sredstava, a to nisu male prije nabrojani ekspozitati, odjeli i dr.

Zar je to moguće! Da ne samo moguće već dragačije ne može ni biti po današnjim propisima.

Zaključak je jasan. Muzejsko-galerijskim ustanovama ne može i ne smije biti osnovno sredstvo sama zgrada, pisala i računski strojevi i dr. već je njihovo osnovno sredstvo svaki ekspoznat, arhivalije, odjel itd.

Jasno je da i to pitanje treba biti oštro postavljeno u budućem Zakonu o muzejima.

Ta i samo samoupravljanje je apsurdno, ako kvalificirane osoblje muzejsko-galerijskih ustanova ima mogućnost samoupravljanja nad osnovnim sredstvima kao što su: pisala i računski stroj, stroj za čišćenje, a nema samoupravljanja nad bitnim osnovnim SREDSTVIMA. Ta nemaju ti isti samoupravljači ta prava. Ne znači to da se u Zakonu o muzejima ne može definirano kazati koja osnovna sredstva ustanova ne može otuđiti, uništiti itd.

Na primjer, U nekoj hidrocentrali samoupravljači su cca 30 visokokvalificiranih stručnjaka i do sada nikome nije palo na pamet da otuđi bilo koju hidrocentralu. Jasno je da nitko živ ne može tvrditi da takva centrala nema vrijednosti.

Prema tome otpada bilo koji prigovor (šesto od muzealaca) da je nemoguće da muzejsko-galerijskim ustanovama eksponati, arhivalije, odjeli i dr. čine osnovna sredstva, jer takva su mišljenja opstruktivna i zastarjela.

Postavlja se nadalje pitanje, a što je s amortizacijom?

Pojmom amortizacije obuhvaćamo ukupnost vrijednosne reprodukcije sredstava za rad njihovog materijalnog i moralnog raba-
ćenja.

Svakako ako ste prihvatili uvedenu tezu DA SPOMENICI PROŠLO-
STI NISU SAMO IASTINA VEĆ I OSNOVNO SREDSTVO KULTURE NARODA -
lako ćemo naći rješenje ovog pitanja.

Za rješenje postoji više mogućnosti i to:

- da se za osnovna sredstva u oblasti kulture (samo spome-
nici, eksponati, odjeli i sl.) ne obračunava amortizacija. Jedna-
ko je u svim granama privrede koja nema amortizacija zemljišta.

- Da se sa sva osnovna sredstva obračunava amortizacija
što je upot riješivo na više načina.

U prvom slučaju ako se ne bi obračunavala amortizacija
osnovnih sredstava u kulturi (pođ tim mislim na eksponate, spome-
nike, arhivalije i dr.) još uvijek se može nabavljati za sredstva
amortizacije navedena predmeta. Još uvijek se može trošiti sred-
stva amortizacije na takva osnovna sredstva (eksponati i dr.).

Ne još važnije može se postaviti pitanje što je s
INVESTICIONIM ODRŽAVANJEM OSNOVNIH SREDSTAVA, što je itekako
važno pitanje obzirom na vrijeme i stanje tih sredstava u kultu-
ri? Značeno na primjer da danas vodeći ekonomisti pišu kako su
troškovi investicionog održavanja osnovnih sredstava u privredi
Hrvatske iznosili 56% od iznosa dohotka izdvojenog u poslovni
fond. (Vjesnik 3. lipnja 71. dr Hrvoje Božić). Svakako to je na-
pisano sa sasvim drugim ciljem i namjerom, međutim naglasio bih
da u kulturi investicione održavanje čini toliko malo gotovo
ništa, a što je najtragičnije, to investicione održavanje odnosi
se na popravke kvarova, pisanih i računskih strojeva itd., a ne
odnosi se na eksponate, spomenike, arhivalije i dr.

Ako se prihvati mišljenje da se ne obračunava amortizacija
u oblasti muzejsko-galerijskih ustanova (eksponati, spomenici,
arhivalije i dr.) to treba biti tačno određeno u budućem Zakonu

o raspodjela kao i to kolika treba biti stopa investicionog održavanja, tko ju određuje, tko treba osigurati i dati sredstva, da li općina, da li država, da li republika?

Ako su stalno do sada spominjana OSMOVNA SREDSTVA - sredstva kulture jednog naroda onda to treba izričito u zakonu i kazati i točno odrediti obaveze onoga koji je to dužan platiti.

Drugo je pitanje kako dobiti vrijednosti tih osnovnih sredstava, što nije cilj ovog izlaganja i što može biti samo petica; kako da se riješi spomenute pitanje.

Na ovako riješen način ustanove bi dobile jedan zakonski mehanizam, koji bi im osiguravao sredstva, koja su odmah automatski namjenjena bile za održavanje osnovnih sredstava, bilo očuvanje spomenika, arhivalije i dr.

Drugo rješenje, da se za sva osnovna sredstva u oblasti kulture obračunava amortizacija, izgleda možda u prvi mah i previše apsurda i možda za sadašnje vrijeme neprihvatljiva.

Jače je da u pojmu amortizacije mislimo na postupeno gašenje neke vrijednosti u određenom vremenskom razdoblju. Smisao je amortizacije kao ekonomske kategorije naknada reproduktivne vrijednosti uređa koja se koriste u procesu proizvodnje.

Možda je preosmišljeno to pokušati prenijeti na osnovna sredstva u kulturi (ekspoziti, spomenici, arhivalije i dr.), međutim ponavljam još jednom spomenici prošlosti nisu samo baština već su oni OSMOVNO SREDSTVO kulture naroda, jer samo kroz takva osnovna sredstva može opstojati jedan narod, može se održati jedan narod itd.

Treba dakle gledati tu vrstu amortizacije u kulturi na ovaj način:

- to nije postupeno gašenje neke vrijednosti u određenom vremenskom razdoblju;

- To je postupeno povećavanje neke vrijednosti u određenom vremenskom razdoblju.

Ovdje smo se poslužili riječju amortizacije, jer nemamo drugi pojam. Da li je to moguće?

Vrijedan spomenik jednog naroda nakon 100 godina postaje još vrijedniji, exponat, arhivalija i dr. također. Prema tome u području kulture najgore da otpisujuemo vrijednost trebali bi je tokom vremena dopisivati.

Na primjer ako je vrijednost jednog spomenika 100 novčanih jedinica, ta dopisujemo godišnje 1%, taj će spomenik vrijediti za 100 godina 200 novčanih jedinica itd.

Svakako ako bi se prihvatio jedan takav način trebalo bi da se načini posebna nomenklatura osnovnih sredstava radnih organizacija u oblasti kulture (možda slično kao što to imaju radne organizacije).

Da zaključimo, bez obzira da li bi se prihvatila varijanta OSNOVNA SREDSTVA bez amortizacije ili ova druga varijanta OSNOVNA SREDSTVA s amortizacijom potrebno je da se uđe u Zakon o muzejima, jer je to jedini način da ustanove u području kulture dobiju sredstva koja ne mogu ovisiti o slučaju, o nečijoj dobroj volji itd. i da tako dobivena sredstva odmah imaju i svoju namjenu, jer se mogu i moraju trošiti prema Zakonu o sredstvima radnih organizacija.

Sva ostala pitanja, koja se mogu pojaviti kada svi "predmeti" u takvim ustanovama postanu osnovna sredstva, su pozitivna, npr. pitanje evidencije, inventure itd., a daljnji razvitak samoupravljanja u takvim ustanovama to i imperativno traži jer samoupravljanje to i nije, ako radni kolektiv upravlja moćda sa 1/100 vrijednosti a 99/100 vrijednosti jedne ustanove, nije podložno istim kriterijima ili je na drugi način regulirano.

Ujedno samo ovakav način skraćivanja osnovnih sredstava pruža i garanciju da će se za sva osnovna sredstva osigurati ili investicione održavanje I varijanta, ili amortizacija, II varijanta.

D I S K U S I J A

Danilo Mrđenović, savjetnik Rep. sekretarijata
za kulturu SR Srbije, Beograd

Koncipiranje teksta za novi muzejski zakon jeste potreba. Naime došli smo s vremenom do saznanja da su potrebne dublje izmjene, koje se odnose na zaštitu kulturnog nasleđa u celini. Prema tome ovo ne treba shvatiti kao nešto odvojeno. Ovaj nacrt teza o muzejskoj građi i muzejskoj službi, samo je deo sistema i deo zaštite koncepcije o kulturnom nasleđu u celini, koja treba izmeniti u toj novoj koncepciji prilagoditi ne samo zaštiti muzejske građe nego i sve druge delove kulturnog nasleđa. Mi mislimo i došli smo do uverenja da je dosadašnji sistem zaštite kulturnog nasleđa zastareo i da ga treba temeljito izmeniti. Taj se sistem dosada, kao što je verovatno i vama poznato, mislim u predlozima i ovlašćenjima jedne službe tj. zavoda za zaštitu, a pri tome je bilo dosta nejasnosti i zamaglenosti u pravima i obavezama, što je dovodilo s jedne strane do najsvršavanja onih funkcija i sadržaja, koji su zavodima dati kao neka posebna zaštita u celini, a s druge strane do demobilizacije onih snaga u službama, koje se bile dužne da se stave pod zaštitu. Ja sam i pre navodio jedan primer u izvornom smislu i drastičan, da čak i pojedini muzejski krugovi kažu "pa što mi razgovaramo o zaštiti, to je stvar zavoda". Po mom mišljenju to je stvar nespoko postavljena, u stvari mi moramo izraditi jedan koncept, koji će biti mnogo dosledniji, mnogo konsekventniji. Onaj koji vrši određenu službu mora u celini snositi odgovornost za tu službu i u principu ne može s drugima deliti tu odgovornost. Muzeji, koji odgovaraju za muzejsku službu moraju odgovarati i za zaštitu one građe koja im je poverena. Dakle, to je potreba da se jedan sistem u celini reformira.

To je dovodilo do izvesnih devijacija u shvatanjima, naročito onih nesahvaćenih, nesahvaćene javnosti, da se pod zaštitom podrazumevaju nepokretni spomenici, a ne zaštita kulturnih spomenika u celini. Treba reći ovo, da mi polazimo od toga da kulturno nasleđe treba shvatiti kao celinu i prema tome i organizovati njegovu zaštitu. Ne može se unapred davati prednost ni jednom delu tog kulturnog nasleđa. Prema tome i službu zaštite bi trebalo organizovati tako da bude obuhvaćeno ravnomerno sve nasleđe.

U početku je bilo ideja da bi se jednim zakonom mogla obuhvatiti zaštita kulturnog nasleđa u celini, međutim, zbog postojećih odnosa došlo se do zaključka, da ipak moramo ostati pri posebnim zakonima. Ti zakoni moraju obuhvatiti nekoliko osnovnih kategorija kulturnog nasleđa. To su prvo, nepokretni spomenici, tj. spomenici arhitekture, historijski spomenici sa nekim pratećim objektima, dalje, muzejska grada, arhivska grada, stare knjige i rukopisi i retke knjige. To su četiri osnovne kategorije. Svaka od tih kategorija mora imati jedna celovit sistem zaštite i službu, koja će odgovarati za njega. Kako uskladičiti odnose tih službi, odnosno zaštite pojedinih kategorija, to je drago pitanje, to je pitanje saradnje, koja bi se mogla i zakonom uspostaviti, a to znači koordinacija a ne subordinacija.

To je taj osnovni koncept od koga polazimo i mislim, da kad se govori o zaštiti muzejske grada i muzejskoj službi, onda treba imati to u vidu; to je za nas samo deo tog širag sistema zaštite i on se može samo kao deo razumeti i opravdati.

Dalje, zaštita u ovim temama polazimo od muzejske grada? Stari zakon je bio zakon o muzejima i ustanovama, i on je ovu tretirao samo više po logici, da kad je već nešto u muzejima, treba i o tome zakon da se izjasni. Mislimo, dakle da treba ono što je bilo u starom zakonu doneti na sporednoj liniji, evjige da bude u prvom planu. To je taj sektor kulturnog nasleđa, muzejska grada, pod njom se podrazumevaju pokretni predmeti, pri čemu ne igra ulogu da li su u muzejima ili van njih. U ovome postojale su i neke male dileme, naime, postoji jedno shvatanje zaštite spomenika od ramije, da zaštita obuhvata samo ono što je fiksirano kao spomenik, a to znači obrađeno, proučeno, zavedeno u registar itd.

Postoji i drugo shvatanje, da zaštita važi "ex lege" samim tim što je taj materijal zaštićen bez obzira da li je zaveden ili nije. Mi mislimo da bi se morale poći od jednog elastičnijeg shvatanja, a ne primiti ni jedno ni drugo od ovih, koja sam naveo, tj. da je muzejska grada zaštićena onog momenta, kad je evidentirana. Da bi ovo bolje razumeli, navest ću ovde član 18. Zakona gde se govori o muzejskom materijalu. Muzejski materijal je termin za

onu građu, koja je u muzeju, a morali smo useti zato drugi termin, jer se samim tim, što je građa u muzeju, muzej prema njoj odnosi kao korisnik ili u nekim slučajevima kao vlasnik. Prema tome tu je razlika između muzejske građe u muzeju i van muzeja. Mora postojati izvuena distinkcija. Muzej je dužan onu građu, koja prima da stručno obradi u roku od godine dana, da je uvede u inventar! A ovaj materijal, koji nije uveden u inventar, znači, koji nije za to dovoljno saarezo, muzej zadržava kao pomoćnu sbirku ili ga otuđuje. Znači, postoje ovde dva stupnja. Sve muzejska građa već samim tim, što je u muzeju, je zaštićena. Međutim postoji vreme, u kojem je muzej dužan da tu građu obradi i da ju uvede u inventar, ako je od trajne vrednosti a ona druga da zadrži ili rashoduje, već prema tome kako se odnosi prema njoj.

Još je ilustrativniji član 23. Zakona, gde se kaže, da je muzejska građa van muzeja pod posebnom zaštitom, kad su o njoj pribavljeni osnovni podaci, opšta evidencija i kad je sopstvenik ili korisnik upozoren na potrebu njenog čuvanja što je dovoljno da je ona zakonski pod zaštitom.

Šeština je u tome da mi ne možemo čekati da muzejska građa bude obrađena i proučena do kraja i da bude uvedena u registar itd. Ona mora biti pre toga zaštićena, onda kada je evidentirana. Ako bi se mi povskli na, kako kažem, poslednju liniju obrane, onda bi ta obrana bila nepovoljna s gubićima, jer sve što nije definitivno evidentirano i obrađeno to ne bi bilo pod zaštitom. Mislimo da je prihvatljivija elastičnija formula, koja dopušta zaštitu čitave muzejske građe koja uđe u muzej i one građe van muzeja, koja je evidentirana, o kojoj postoje opšti podaci i kad je vlasnik i korisnik upozoren na njeno čuvanje. Jedino je ovo u interesu zaštite. Toliko što se tiče objašnjenja o tom osnovnom pojmu o muzejskoj građi.

Naravno zaštita te građe je obavezna. Ja bih ovde istakao temu 6 i temu 7, gde se kaže da zaštitu muzejske građe vrše društveno političke zajednice: osnivačim muzeja, osiguranjem uslove za predazimanje drugih mera, privremenog obnabacanja mušnih sveštaja itd. Mislimo da iz ovoga proizilazi i osnovna obaveza zaštite građe za društveno političke zajednice, koje radi toga osnivaču stručnu službu. Ali ta je osnovna obaveza potencirana i time

da one čak u slučaju kad nije prisutna muzejska služba, i kad ona zbog određenih razloga ne može biti prisutna su obavezne da obezbede neke nužne uslove za saještaj, šuvanje itd. U tome se dakle ogleda ta njihova osnovna obaveza. Mislim da se htelo ukazati na značajni društveni i politički karakter te obaveze.

S druge strane društveno politička zajednica, koja nije osnovala muzej, poverit će šuvanje te grade drugom muzeju, koji može da preuzme zaštitu te grade.

Ja bih upozorio još na neke stvari u vezi sa zakonom.

Institucija stručnog nadzora, koja je i do sad postojala kod nas, smatramo, da je sad pogotovo nužna, jer muzeji postaju služba zaštite, koja treba da bude čvršće organizirana i gde izvesne norme moraju biti obavezne. Ovo nije ništa novo, ali mislim da je stvar diskusije, koliko i kako ona treba da bude provedena.

Ja bih nešto malo rekao o unutrašnjoj organizaciji muzejskih službi. Vi ste vidjeli da se kod nas ovdje predlaže konstituisanje muzejskog veća, da imamo natične muzeje, da imamo komisije tih natičnih muzeja, koja deluje kao kolektivni organ. Pored toga imamo i Zajednicu muzeja, koju smatramo već normalnom i neophodnom. Ovo je organizacijom muzeja kao radnih organizacija na nivou republike.

Postavlja se pitanje, nije li ova organizacija pomalo složena. Dužan sam, da kažem, šta nas je razvodilo kod formiranja ovakve organizacije. Pre svega što se tiče natičnih muzeja, tu već imamo neke iskustve, mislim da je ono korisno i da mi ovdje samo potvrđujemo te iskustve. Pre svega muzejska služba je dosta raznorodna. Mi prema natičnim službama, recimo u našoj republici, imamo pet osnovnih disciplina u samoj muzejskoj službi koje su pr lično specifične i prilično zasebne, pa mogu neka pitanja rešavati i same sa sebe. Ove natične službe u muzejima postoje zato da ti muzeji mogu svoje specifične probleme kao na pr. etnografi, arheolozi itd., rešavati i posebno.

S druge strane postoje institucije gde se ti posebni poslovi objedinjuju, jer su svi objedinjeni na nivou muzeologije, koja ih uopšte spaja.

Potreba da matični muzeji rade sinhronizovane i zajednički, pokazala je opravdanost, time što smo već i dosad imali jednu komisiju, koja smo sad legalizovali. To je komisija matičnih muzeja, koja će radi ujednačavanja rada raditi zajednički. To je vrlo važno i zbog toga što su većina muzeja u unutrašnjosti, muzeji kompleksnog tipa, gde je potreban jedan složeniji pristup.

Imamo i muzejsko veće, koje je potrebno radi jednog stručnog i šireg demokratskijeg uvida u sve te probleme, da to ne bude stvar samo jedne uske grupe stručnjaka. Komisija matičnih muzeja je organ koji stalno radi, a muzejsko veće je stručni društveni organ, koji radi u zasjedanjima otprilike par puta godišnje. Sve to skupa čini jedan stručni sastav, koji će pripremati rešenja.

Dakle mislimo, da zbog mnogostrukosti muzejske službe s jedne strane, i zbog potrebe da muzejska služba u društvu deluje kao samostalan organizam a druge strane treba jednom biti nečisto i osloboditi se iluzija da može neke drugi da rešava naše probleme. Organi uprave sada samo prate i to ustvari prate samo zakonitost rada u ovoj oblasti. Oni tu mogu saradivati. Ustvari muzejska delatnost kao i mnoge druge delatnosti u novim društvenim uslovima, treba da bude konstituisana tako, da može samostalno da deluje, i da veće, ne samo unutra da rešava svoje probleme, nego i pred društvo da iznosi te probleme, te da ih brani, rešava itd. Eto, to je mislim razlog, što je na izgled cela struktura ovih tela dosta složena, a po mojem mišljenju ona je adekvatna.

Postavilo se pitanje kod nas, da li ovo muzejsko veće može biti neke vrsti muzejska vlada. Ja kaštem odlučno ne! Ono pre svega bavi se samo stručnim problemima, ono je jedno stručno telo. Mi imamo jedno slično iskustvo, da nam u arhivskoj službi radi arhivsko veće na svim tim poslovima na sličan način i ono je radilo bez ikakvih teškoća, ono se, pokazalo kao vrlo koristan i ekspeditivan organ.

Potreban je jedan mehanizam, kojeg treba da uspostavi zakon, pošto ima i drugih problema, koji su ovde navedeni. Recimo radi se o evidenciji, ali ovde su navedeni samo opšti i osnovni oblici evidencije. Zakon i ne može da ulazi detaljno u to, to treba da se kasnije propiše prema praktičnim potrebama. Tu treba

jedan stručni organ, koji će ispitati to, i tek posle tih ispitivanja doneti pravilnik, uputstva itd. Čak i ovi naši uslovi za osnivanje i rad muzeja, koji su tako u trećoj glavi, i oni su dati na jedan opšti način, ali to je ono, što zakon može, a mi ne možemo od zakona očekivati da on donese neke uslove, koji će se automatski primeniti na svako područje, na svaku sredinu. To je ipak jedan živi rad, koji zahteva ispitivanje konkretnih potreba i mogućnosti. Što to je razlog, što u samoj muzejskoj službi mora postojati jedan mehanizam, koji će živo raditi. Nemoguće je shvatiti zakon kao nešto, što će sve opisati konkretno do detalja. Takav zakon ne bi bio dobar zakon, on bi se neradovoljno sukobio sa praksom. Najbolje što može da učini zakon, je da dađe izvesno opšte određbe i usmeravanja, i da omogući daljnju njihovu primenu prema jednog ovakvog mehanizma. Kašes da, možda ide u prilog nama, što mi ovaj mehanizam nismo potpuno ismislili. Za sve ove organe postoji u praksi kod nas izvesni dokazi da su oni postojali, da su vršili korisnu uslugu i da mogu predstavljati mehanizam, koji je u stanju da rešava probleme muzejskih službi i da ujedno brani interese muzejske službe pred društvom. Ja bih pomenuo da ovde u drugoj glavi imamo rešavanje ovih obaveza i prava muzeja prema korisnicima i vlasnicima i obratno. To je možda nešto dato preopširno, a možda i nije doručeno do kraja, ali taj problem mora biti rešen. Prema ovom konceptu muzeji su ustanove, koje deluju na određenom području, a nisu više ustanove za sebe, kao što je uglavnom bila koncepcija starog zakona, koja je zasnovana na tome.

Ja bih u pogledu osnivanja i rada muzeja podsetio na to, da su ovde predviđene dve vrste uslova. Jedna je za osnivanje muzeja, a druga je za početak rada. Ova dva uslova za osnivanje muzeja data je u nešto opštijem vide. Kao prvo uslov je, da postoji obilna i značajna muzejska građa, koja je ili prikupljena ili je evidentirana na određenom području. Znači ne mora biti na jednom mestu. Kod uslova za osnivanje treba da se oceni da li to određeno područje je i dovoljno bogato građom, da bi muzej imao razuma za osnivanje.

Kod uslova za rad postoje nešto konkretnije odredbe. Kao uslov postavlja se već utvrđena i razrađena koncepcija muzeja, onda ne samo prostor za smeštaj, nego i prostor za deponovanje, rad i izlaganje. Dalje, sve ono što je potrebno da jedan muzej počne radom.

Već je pravni uslov da se razdvajaju uslovi za osnivanje i za rad. U stvari u praksi oni najčešće čine jednu celinu. Ja bih ovde upozorio na tezu 35 i 36. Po meni teza 35, koja govori šta su osnovni poslovi muzeja, značajnija je nego, što na prvi pogled izgleda. Tu su nekih 7 tačaka nabrojene što je muzej dužan da čini. Tu je drugim rečima dat profil muzejske ustanove. Zato je to važno, jer u prošlom zakonu imali smo to u jako nepštenom vidu. U sledećoj tezi 36 radi se o tome, što muzeji mogu da rade, to znači ne moraju, ali mogu. To su proširene delatnosti. Na primer, u prethodnoj tezi imali smo da muzeji daju stručne informativne publikacije tj. kataloge. Te informativne publikacije smatraju se obavezne, a u ovoj tezi 36 navode se one aktivnosti, koje muzeji mogu da vrše, kaže se, "izdavati periodične i druge publikacije", znači one ostale iz izdavačke delatnosti. Iz izdavačke delatnosti smatra se obavezno samo informativna publikacija to znači katalog, a one druge prema mogućnostima. Isto tako u prethodnoj tezi jedna od obaveza muzeja jeste izlaganje i sve ono što ide s tim. U proširenoj tezi one što muzeji mogu da rade jeste organizovati samostalno izložbe, izložbe u drugim mestima i druge oblike rada itd. Prenda smatra se da bi bilo prirodno da muzeji i dalje smatraju sa obavezom proširivanja delatnosti van svog sedišta.

Vrlo važna je ovde odluka, koja se tiče naučnog rada, jer on je pre bio prilično neodređen. U odredbi, koja se daje u tezi 36 kaže se, da muzeji mogu, ukoliko je obestručeno izvršavanje poslova iz teze 35, da se bave naučnim radom u skladu s odredbama u zakonu o naučnim delatnostima. Treba reći ovo, da uslove za naučni rad propisuje drugi zakon. Mi ovde nismo nadležni. Za nas je ovde bitno da muzeji vrše poslove koji su sa njih obavezni, i kad to izvrše i ako udovolje uslovima, koja traži zakon o naučnom radu, onda se mogu baviti i naučnim radom. Škoda da da je to jasno postavljeno. I koliko je znaan u ovoj praksi je prvi puta ovako pokušano da se dađe jedna jasna formulacija odgovora.

U muzejskoj službi postoje dve-tri kategorije: to su muzeji i muzeji u sastavu, muzejske zbirke i muzeji u sastavu, koje osnivaju radne organizacije na pr. pošta, anobračaj itd. Mi za te muzeje stvaramo obavezno samo u pogledu stručnog rada, koji vredi i za sve druge muzeje. Što se tiče spoljnih ovlaštenja, postoje razlike, jer su oni u okviru određenih radnih organizacija. Oni nemaju spoljnih prerogativa, mislim van svoje radne organizacije. Što se tiče muzejske zbirke, mislim da se tu uslovi daju najliberalnije. Osnovno je da postoje uslovi za uspešnost i čuvanje, te uslovi da se osnuje zbirka. Mislim da smo to davali najmanje onoga, što bi se moglo tužiti kao prepreka. Mislim da tu treba da budemo liberalni, jer nam je u interesu, da nam se muzejska građa što više skuplja i čuva, makar i u zbirkama, jer to jednog dana mogu postati i dragoceni fondovi.

Određba o specijalizovanim konzervatorskim radionicama stoji iz potrebe da se muzejska građa zaštiti na jedan način, koji bi bio siguran i kvalifikovan. Naše, pri muzejima postoje obično ambulante ili preparatorske radionice. Međutim one su slabe, sa priličnim kadrovima itd. Već davno je proklamovana potreba da se u glavnim muzejima osposobe, obzabele takve radionice, koje mogu vršiti složenije zahvate itd. Mi se godinama zalazemo za to, međutim moramo priznati nismo imali mnogo uspeha. Najzad smo rešili, da zakonom uspostavimo takav sistem, koji će biti potpuno zakrožen, sistem zaštite u muzejima. Mi smatramo da služba zaštite građe treba da bude kao deo antične funkcije i da ove konzervatorske radionice pri velikim muzejima pritiču u pomoć drugim muzejima, ne samo u pogledu praktične zaštite, nego i u pogledu konsultacije sa pomoć itd.

Mislim da na kraju treba nešto reći o temi, što otprilike treba očekivati, ako bi se takva koncepcija zakona, realizovala i što treba očekivati u muzejima.

Pre svega fikcionija muzeja smatrao bi se vanjala. Muzeji su prema decadašnjem zakonu bili uglavnom ustanove okrenute sebi. To je bila ustanova sa prilično izraženim sakupljačkim karakterom. Skuplja materijal i kad je tu, onda ga obrađuje. Po ovoj koncepciji muzej treba da bude daleko aktivnija ustanova, koja treba na određenom području da se bavi zaštitom muzejske građe

i da ju obrađuje. Prikupljanje građe je samo jedna od funkcija muzeja, a uloga zaštite je daleko složenija. Ja bih rekao da bi u novim uslovima muzeji morali daleko više da saraduju, pogotovo ako se uzme činjenica da neki muzeji u unutrašnjosti naročito komplekсни muzeji, su dosta siromašni kadrovima. Oni se moraju izlagati svu građu, ali moraju štiti svu građu na njihovom terenu. Međutim s obzirom da oni nemaju dovoljno kadrova, oni po mom mišljenju su upućeni na saradnju, jer muzeji i radionice ako saraduju mogu prilično da se kompletiraju i u kadrovskom pogledu. Mislim da je dosadašnji zakon, odnosno koncepcija muzeja, dovela do toga, da se zapostavljao problem zaštite građe, koji je osnovni zadatak dok se česte predimenzionirala ona druga uloga, uloga izlaganja materijala. Tako da se česte pristupa improvizaciji, česte se stiče utisak da muzeji koče pod svaku cenu da izlažu pa makar tako bilo. Međutim mislim da u novim uslovima ova uloga prezentacije materijala neće biti manje važna. Ona je drugi veliki zadatak muzeja, i ne znači, da u drugim novim uslovima muzeji treba manje da izlažu, nego znači da treba da nastoje da daju kvalitetnije izložbe. Treba da bude više probirljivi, jer izložba treba da ima određeni kulturno naučni i pedagoški efekat, a to je ono, što je osnovno. Pa čak i tu je saradnja među muzejima neprocenjiva i dalekosežnog značenja.

Ja bih ukazao još samo na jednu odredbu ovog zakona, koja se odnosi na obavezu da muzeji ustupaju svoje predmete za značajne izložbe u kojima se predstavlja kultura naroda i narodnosti. Mislim da se tu polazi od jednog šireg stanovišta da muzejska građa je u krajnjoj liniji društvena svojina. Niko nema pravo privatizacije nad njom. Prema tome, kada se radi o značajnim manifestacijama i izložbama, muzej je dužan da tu građu ustupi, naravno, ako postoji bezbednost koju on ima prave da traži. Mislim da ovo shvatanje je od značaja za širu muzejsku politiku, jer bitna je stvar, da muzejska građa bude korištena i da vrši svoju funkciju, a zato je potrebna saradnja muzeja u većem širokom okviru.

Ja sam pokušao da dam neke osnovne ideje, koje su nas rukovodila pri ovom.

Prosen Nevenka, savjetnik
Rep.sekretarijata za kulturu
SR Hrvatske, Zagreb

Željela bih da u ime Republičkog Sekretarijata, koji me je ovlastio, pozdravim prisutne, naročito drugarice i drugove iz drugih republika. Mi ovakva savjetovanja rado pratimo i prihvađamo. Vidjeli smo da su kolege iz arhivske službe do sada već održali jedne takve savjetovanje s uspjehom u Zadru na temu o arhivskim zakonima. Ja bih izrazila željenje, što mi nisam raspolagali ovim materijalima, o kojima je ovdje bilo riječi, i koje je izradio Sekretarijat NR Srbije, naime one teze, koje su ovdje pročitane. Isto tako nam je šao, što namamo nikakvih informacija o radu na zakonu u ostalim republikama i pokrajinama. Bas jako zanimljivo kako daleko su došli drugovi iz NR Slovenije. Vidim da su ovdje predstavnici muzealaca iz Slovenije, pa će nam oni možda nešto o tome reći. Ja bih željela u ovom mom kratkom informativnom govoru reći nešto o radu, kojega je vršio Republički sekretarijat za prosvjetu i kulturu Hrvatske.

Na zakonu smo mi započeli ina već skoro dvije godine. To se pomalo precoporo odvija. Jedan od glavnih razloga, što mi nisam dosada definitivno donijeli koncept zakona jesu i ove promjene, koje su uslijedile u toku našega rada. Mi imademo formiranu komisiju, koja radi pri Sekretarijatu. Ta komisija se sastala prilično brojne puta. Komisije ima ina sebe realiziran jedan prednacrt zakona, koji naravno izgleda da će doživjeti još većih izmjena. Mi smo zapravo taj tekst, taj prednacrt, raspravili na Muzejskom savjetu Hrvatske, jer mi imademo Muzejski savjet Hrvatske, koji već djeluje nekoliko godina i raspravlja upravo sistemska pitanja muzejskog rada i djelatnosti. Imali smo u namjeri da taj prednacrt damo na još jednu širu diskusiju i da prikupimo primjedbe svih muzejskih radnika u Republici, time da bismo nakon obradbe tih primjedbi mogli dati jedan prednacrt, koji će ići pravnoj službi I.V., a čini nam se, da će možda i tako doživjeti još nekih jačih

izmjena, naročito u sviclu, racino, samoupravljanja i drugih sličnih pitanja. Vidim iz referata drugova iz Srbije i iz teksta, kojega ste vi ovdje pročitali, da ćete u muzejima imati i službu zaštite. To je jedan problem, koji je kako reče kolega, nov. Vi smatrate da je muzejska služba odijeljena od službe zaštite. To je kod nas u našem zakonu odijeljeno.

Mi imademo razrađen sistem službe zaštite tako da u taj sistem ulazi briga za zaštitu cjelokupnog pokretnog spomeničkog blaga, koji se nalazi izvan muzeja. Razumljivo je, da mora tako biti, da za zaštitu pokretnog spomeničkog blaga, koji je pohranjen u muzejima, brinu se muzealci. Mi imademo još i neke propise, po kojima služba zaštite ima nadzor nad tehničkom zaštitom spomeničke građe, koja je pohranjena u muzejima. Sve to ja vidim najveću razliku između predloženih texta, koje je iznio drug iz Srbije i onoga što mi predviđamo u našem zakonu.

Mi smo još zasađa u dilemi, da li da obradimo u zakonu propise općenite o muzejskoj djelatnosti ili da ostanemo pri staroj formulaciji tj. Zakon o muzejima i galerijama, odnosno Zakon o muzejima. To kod nas nije još raščišćeno.

Što se tiče matične službe, koju vidim po ovim textima u zakonu i dalje razradujete i propisujete posebnim propisima. Dapače imadete i matičnu službu, i komisiju za matične muzeje. U Hrvatskoj smo matičnost odbacili već kod prošlog uskladiivanja Zakona o muzejima sa Ustavom. Ne bih htjela da vas sad usmeram i obrasclošom pojedine momente i motive, zbog čega smo mi matičnu službu isbacili iz prakse muzejske djelatnosti. Uglavnom u suštini radi se o tome da smatramo da ćemo jačanjem Muzejskog savjeta Hrvatske moći dalje uspješnije da riješimo sve potrebe za stručnim nadzorom i usavršavanjem rada muzeja i muzealaca, i ostala sistematska pitanja koja se tiču ovog područja kulturne djelatnosti. Naravno naša je briga i naša su nastojanja usmjerena u tome da što bolje, što efikasnije, a i u skladu sa sistemskim mogućnostima, ojačamo Muzejski savjet Hrvatske.

Što se tiče radionica, o kojima je kolega naglašavao kako će se one formirati, mislim da restauratorske radionice će se formirati kod matičnih muzeja. Ja bih željela drugove iz Srbije

obavijestiti da kod nas već godinama radi Restauratorski zavod Hrvatske, koji je taj sadržaj preuzeo na najvišoj stručnoj razini. Jedino je tako mogao, da postignemo najviši deset stručnog reda na restauriranju, ako je takva služba koncentrirana na jednom mjestu. Restauratorski zavod vrši kod nas sve zahvate, osim zahvata na štafelajnom slikarstvu. Štafelajno slikarstvo i dalje je ostalo kao najviši deset, najviša stručna razina kod pojedinih restauratorskih zavoda, ualim zavoda za zaštitu spomenika kulture. Jedan imamo u Splitu, jedan u Šzndru, a zapravo na najvišem nivou je radionica koja je pri Jugoslavenskoj akademiji u Zagrebu.

Mislim da sam uglavnom obuhvatila one osnovna pitanja, u kojima se mi razilazimo. Ukoliko bi tko od drugova iz Hrvatske, a i iz ostalih republika imao nešto upitati ovo ja sam tu, pa da odgovorati i obavijestiti vas već preko tome kako smo mi daleko rasčlanili i ušvratili pojedine pojmove i stavove u vezi sa donošenjem zakona, o muzejima, odnosno o muzejskoj djelatnosti.

Dr Miodrag Hadži-Ristić,
direktor Šeljezničkog muzeja, Beograd

Iako sam na ovaj stup došao samo posredstvom poziva, ne dobivši nikakve materijale, koje bi mogao da koristim radi neke postavljivanja izvjesnih pitanja problema i radi toga, što sam nešto samo dalimišno upoznat sa nekim postavkama, koje su u predlogu teza za izradu novoga zakona o muzejskoj građi i muzejskoj službi. Prvo što bih želio da istaknem kao prvo i osnovno pitanje je neujednašenost i neodgovarajućnost pojmova iz rada muzeja i zakonskih definicija. Međutim odmah podvlačim, nije u pitanju terminologija, već isključivo rasčlđavanje sadržina pojmova kako u odnosu na srodne ustanove ili djelatnosti kao npr. arhivi ili biblioteke, galerije, zavodi za zaštitu i sl. tako i u odnosu na međunarodne odredbe i obaveze naše zemlje. Znači, potrebno je uskladiti pojmove ili bar indiferencirati, da ne otežavaju, ne samo rad, nego

i tumačenje, kako kome odgovara, te da se dobije u najvećoj mogućoj mjeri, ako se specijalna, a ono bar nekakva jedinstvena celina. Tako će navesti jedan slučaj; Govori se o muzejskoj građi onda se iz toga taj termin odnosi, pa se govori o muzejskim materijalima. Nešto nije u redu sa pojmom "građa", pa zato ona meni lično sveta tim pre, što se isti pojam građa kod arhiva misira sa nešto druge, a to je registraturni materijal. Iako nabivka građa je vrsta spomenika, ima spomeničku vrednost, dok muzejska građa barom ovako, kako ju mi ovdje slušamo i navodimo, to nije i ne može biti. Iz ovoga proizilazi i sam naslov; Lakše o muzejskom materijalu i o muzejskoj službi.

Osnivanje muzeja očigledno njihovo utiđanje mora se uskladiti i osavremeniti i to najpre u okviru postojećih institucija kao što imamo danas: muzeja, galerija, arhiva, zavoda sa zaštitu spomenika i slično. Zatim revizijom, diferenciranjem i konačno sparsuom, samoupravnim dogovorom ili građivnim dogovorom, kako samih ustanova, tako i samoupravnih radnih organizacija da osavremenimo, isto tako i političko-teritorijalne jedinice državnih organa, pa i privrednih organizacija. Kad ovo kašom, imam u vidu slučaj Žaljezničkog muzeja, koji je svažiji, kada kome utreba, a nižiži sam Žaljezničaru Jugoslavije, koji ga sami finansiraju i još iz svag dohotka daju doprinosa iz kojeg se finansiraju i ostale ustanove iz oblasti nauke, kulture i prosvete.

Rečeno je, da je pitanje zaštite spomenika kulture u odnosu na muzeje napreko postavljeno, ali nije samo to, već i mnogi problemi iz rada muzeja su napreko postavljoni i to od strane nekoga, to znači van kruga muzeja. Iako po mom ličnom sudaenju trebalo bi da se tačno kaže ko je to i koja je to ustanova i koji organ. Ovako je to besmisleno govoriti: netko je nama rekao, netko postavio, netko kazao. I konačno plodiram na ovom skupu da se kod izrade Zakona o muzejskom materijalu i muzejskoj službi usnu u okvir i tehnički muzeji, spomenici tehnike i specifičnosti finansiranja i rada i njihove nastupanje u svim organizacionim formama i kod svih zakonskih i normativnih akata, koji obuhvataju ili se odnose na rad muzeja uopšte. Ovo tim pre što ne stoji objašnjenje, da se prerogativi tzv. opštih odredaba, uverenica zakona o muzejima ne odnose u celini na muzeje privrednih organizacija. Ove se odnosi

i na normativna akta privrednih organizacija u odnosu na muzeje kao njihovih osnivača i finansijera, jer će to izazvati ne samo koliziju već i nepotrebne konflikte. To je bio i slučaj kod matematičkih muzeja i Zajednice muzeja, koji je poprimalo oblik i ruzmore netrpeljivosti i polarizacija između muzealaca i ljudi, koji rade na problemima muzeja u organima uprave. Očekujem da će Muzejaki dokumentacioni centar organizirati savjetovanje kako sa predstavnicima tehničkih muzeja tako i poslovnih faktora privrede, društveno političkih organizacija i organa uprave na kome bi se doneli odgovarajući zaključci na kojima bi insistirali u vezi zakona o muzejima, kako bi se obištedilo na sva mesta već i odgovarajuća uloga i značaj muzeja tehnike.

Prof. dr Ejudevit Bariš, naučni savjetnik,
direktor Mineraloško-petrografskog muzeja, Zagreb

Problem osnivanja muzeja, nabađen je u nacrtu, a kako će se to ostvarivati, to mi nije jasno.

Kad bi muzejake vijede propisivalo te principe, onda bi morale voditi računa o tome, da se ne dogodi ono, što se dogodilo kod nas, da se sa ustanove, koje već preko sto godina postoje morale iznova osnivati. Neke ustanove, recimo, jednostavno nisu mogle naći osnivača. Ovo nas već razdielio u privatnoj diskusiji sa kolegama.

Njegovan Kljaić, pravni savjetnik, Rep.
sekretarijata za kulturu SR Srbije, Beograd

Ja bih dao obrascloženje o dva-tri nespornosuma i činjenice oko kojih se mislo dobro razumeli. Možda i mislo razjašnjene neke pretpostavke na osnovu kojih se pristapelo izradi ovih tema, a sa kojima nadam se, smo svi upoznati. Radi se o tome, da se jedini

savesni zakon koji je postojao, zapravo dva Zakona u oblasti zaštite, a to je zapravo zakon za zaštitu spomenika kulture i opšti zakon o arhivskoj građi, ukidaaju, odnosno prestat će da važe krajem ove godine. Dakle republike potpuno samostalno moraju da regulišu ceo kompleks zaštite na osnovu principa, koje sami utvrde da su im najpodesniji. Jedan od bitnih razloga bio je ovde za naše opredeljenje, da osamostaliti zaštitu muzejske građe i da je odvoji, učini potpuno nezavisnom od zaštite spomenika kulture, i to ne samo muzejsku građu nego i arhivsku građu i bibliotekni materijal. Svih pet kategorija materijala, za koje je društvo posebno zainteresirano, jer je regulisalo tu zaštitu, a to su zaštitna spomenika kulture, muzeji, arhivska građa, biblioteke i spomenici prirode, imale su dosada svoje zakone manje ili više kompletno obradene. Ceo ovaj sistem kod nas se u društvu znao kao zaštitni, koja proizlazi iz spomeničnog svojstva.

Ova teza nude jedno drugo rešenje, gde je zaštitna potpuno ravnopravno ostvarena bez obzira što nije predmet dobio prefiks spomeničnog svojstva, odnosno spomenika kulture. Nije bitna reč, nego je bitan status, koje društvo zakonom obezbeđuje za određene kategorije materijala. Odatle krećemo i to je sadržaj ovog zakona proveden kroz jedan određen sistem.

Mislim da je odatle i nesporazum, što je to muzejska građa, a što je muzejski materijal. Ne gubi se termin muzejske građe u ovim tezama, nego se razlikuju tri kategorije materijala. Jedna predstavlja muzejsku građu koja je karakterisana sa svim pokretnim predmetima od posebnog društvenog interesa koje je tako i tako svojstvo, koje se definiše u tezi 2, pa kada dolazi takva građa, pod zahvat službe, za koju je društveno obavezno da inasguriše zaštitu, tada postaje muzejski predmet, odnosno muzejski materijal, a kada se specijalno obradi i odabere za jedno trajnije čuvanje, za jedan rigorozniji odnos prema toj građi, onda postaje muzejski predmet.

Uvek je to objedinjeno sa muzejskom građom, koja je zakonom zaštićena na jednakom nivou, kao što je bila zaštitna spomenika kulture. Možda to nije ni tako logično na prvi pogled, odnosno nije shvatljivo na prvi pogled, jer unosi neke nove stvari, nove

kanone, koje mi nisam ranije imali, pa zato ne prihvatamo. Međutim vrlo se lako analizom može utvrditi vrednost svake od ovih kategorija, koja se dalje prati, koja je dalje provedena do kraja. Čeo sistem je podložan tome da bude uvek obuhvaćeno ono, što društvo interesuje, jer se zakom i donosi zato. Društvo je zainteresovano za jednu određenu grupu materijala. Svi republički Ustavi imaju takve odredbe, koje se malo razlikuju u terminima, i u redu reči. Svaki republički ustav propisuje da su sponenci kulture i umjetnosti i predmeti od historijske vrednosti itd. pod posebnom zaštitom, koja se utvrđuje zakonom. Iz te ustavne odredbe mi izvodimo prave da zakonom regulišemo zaštitu za određene kategorije materijala. U određenom zakonu definišemo ono na što se ta zaštita odnosi. I ne treba brkati pojmove inko se javlja nekad identična reč grada, srbijska grada i mazojska. To nemo zato, što isto reč grada ne znači da je i ista široka definicija. Definicija je data u svakom zakonu posebno za ono na što se odnosi. Gramatička vrednost reči ne može priključivati zakonodavca da misli i isto. On se opredeljuje u zakonu na što misli, i vrednost i težina te reči u domaćoj upotrebi ne mora uvek biti adekvatno prisvojena u zakonu. To nije prvi puta u ovom zakonu, nije nikakva novost, to je tako. Zakon definiše ono na što se odnosi, a mi to jednostavno posle tog trenutka kad se to tako definiše, moramo prihvatiti i samo tako tretiramo. Kad dakle bude, ako bude, a govori se o mogućnostima, jer su ove teme za novi pristup, koje može da prokive ko zna koliko imena ako su one neosnovne, ako stvarno nisu fundirane bilo pravno, bilo logično, sa strane naučološke nauke ili drugih aspekata, oće će verovatno da padnu.

Mi koji smo radili na tome, propuštajući kroz sve prizme i osvetljavajući sa svih strana, smatramo da može u suštini da se održi ta koncepcija, što je bitno, a širina, opseg, preciznost pojedine reči još uvek su dobre došle, koje će poboljšati kvalitet i obuhvatiti neki prezident itd. To je jedan deo ovog problema za koji smo ja ovde video da je dosta nesporazuma uneo. Mislim, da je on kao pretpostavka, koja je bila prisutna, jedine moguća kod pristupanja izradi ovog zakona, bila jasna onima, koji su mogli tome pristupiti. To je ako tog poveda.

Druga je stvar pitanje osnivača. Vrlo je interesantna sudbina radnih zajednica, koja zakonom nije postavljena niti rešavana. Postoji određeni sistem u društvu uopšte kojim je regulisan položaj radnih organizacija i upravljanje. Sačinom da nema potrebe u ovim ustanovama bilo šta specifično novo uvesti, a što se ne bi odnosilo i na druge organizacije. To je jedna od važnih potreba da se reši problem što se osnivač izgubi. To nije i ne može biti stvar ovog zakona koji reguliše sistem zaštite muzejske grada. On se izgubio iz nekih drugih razloga, a ovim zakonom se ne može obzbediti. To je verovatno jasno.

Sada bih se vratio na jedno drugo interesantno pitanje, koje je bilo pokrenuto ovde u referatu, a to je pitanje osnovnih sredstava, odnosno amortizacija. Kao što ste videli, sve teze nijednom reči nisu spomenule taj problem, iako on postoji i mora biti fiksiran. Doduše ja ovde iznesoh samo svoje lično mišljenje. Mislim da će biti, odnosno da treba biti ovaj problem na sasvim suprotnim pozicijama, na suprotnom pravnom zantovu baziran, nego što je ovde u referatu bilo iznešeno. Da bih objasnio ovaj stav, molim vas da imate strpljenja da sabi i vama iznesem genezu institucije amortizacije iz čega smatram, da u osnovi leži razdvajanje gledanja na amortizaciju. Društvo kao vlasnik celokupne imovine, dakle i one imovine, kojom upravljaju muzeji, da bi obzbedilo sebe, da će te radne organizacije, koje koriste ova imovinu racionalno da je koriste, i da će moći da je obnavljaju, obavezuju te radne organizacije sistemom amortizacije, da u jednom nisu godina odvajaju određena sredstva, da bi posle toga mogli da kupe nova sredstva, kad se ta sredstva amortizaciju.

Da radne organizacije imaju toliko razvijenu svest i rade narom dobrog gospodara, kako se to u pravu kaže, onda ne bi bilo potrebe sa ovakvim propisima. Međutim društvo, nažalost, ne može imati takve poverenja u sve radne organizacije i zato konstituise taj oblik, da bi se osiguralo da se uvek reprodukuju sredstva i da će uvek biti sadržane na istom nivou.

Kad je to tako, sad postavljamo pitanje kakva nam je muzejska grada. Desvoljavan da uvek upotrebljavam ovaj termin, muzejska grada uslovno, a mislim da se razumijemo svi, a odnosi se na

muzijske predmete, na sve ono, što se odnosi na muzeje, bez obzira bila tuva ili bio tank. Za društvo je to jedno, to je muzejski predmet, muzejski eksponat, zato i nema potrebe da se muzeji razlikuju po nekim kategorijama itd.

Muzeji ostvaruju sredstva za svoju delatnost kroz naknadu, koje im plaća društvo. Govorim o velikom broju muzeja, ne mislim muzeje radnih organizacija, nego one, koje je osnovala društveno politička zajednica, koji proističu iz sistema zaštite muzejske građe. Ta sredstva obezbeđuju društvene političke zajednice putem raznih oblika, putem fondova, kao što je slučaj u Šrvatskoj, putem zajednica kao što je u Srbiji, Sloveniji i Crnoj Gori itd. Bez obzira tko netko se našao kao instrument, koji će u ime društva platiti naknadu muzeju za delatnost koju vrši. Dakle kroz tu naknadu se jedino roče i platiti amortizacija. Sad dolazimo do činjenice, da mi amortizaciju predviđamo, obračunavamo i društvo nam ju plaća. Mi je čuvamo kod sebe i dve tri godine, sve dok se radna organizacija postavlja u položaj da kroz tu amortizaciju vodi brigu o čuvanju muzejske građe, da ju sačuva itd.

Ako obrnemo stvar, vidimo da društvo, ako ne plati to kroz amortizaciju, ono će platiti kroz jedan drugi oblik, neposredno, kad se muzeji kao stvarna aluška, koja je zadužena da promada, registruje i upozori društvo da nešto vredno postoji. Tada su to društvo, zajednica ili fond obavezni da pruže sredstva da se to i kupi. Društveno-politička zajednica je nosilac prava i obaveza da vodi brigu o zaštiti, a ne radna zajednica muzeja i ako to društvo kupi neposredno bez sredstava amortizacije, za društvo je potpuno svejedno. Dakle amortizacija se samo povremeno skuplja da se nađe, kad treba ili se najednom to isto izvrši i kupi. Muzej je u toj poziciji, da svojom delatnošću ne ostvaruje sredstva, koja bitno mogu uticati na visinu amortizacije do te mere, da bi ona bila interesantna, da se u muzejima konstituiše. Muzeji amortizacije ostvaruju od određenih društvenih instrumenata i zato društveno političke zajednice na kraju mogu da to osiguraju od budžeta, bez obzira, što smo mi utekli od toga termina, ali na kraju je to ipak od budžeta, jer budžeti finansiraju te fondove, odnosno te zajednice, koje opet finansiraju ustanove u oblasti

kultura. Tu dolazim u jedan krug, koji nas zatvara, odnosno koji je u jedinici tehnici obračunavanja. To je za mene samo pitanje tehnike, i kad je u pitanju tehnika, onda mi je ona nepotrebna.

Mislim, da je muzejima daleko potrebnije da muzejskoj građi pribave status, jedan drugičiji položaj, nego što ga imaju uopšte osnovna, obrtna ili sredstva zajedničke potrebnije. Da ih izvuče iz kategorija ove tri vrste sredstava, koje jedino kod nas u društva postoje. Da ih izvuče kao jednu potpuno novu kategoriju, kao što je Ustav u členu 20 rekao da je zemlja od općeg interesa, pa ona dobila zemlju. Dakle i ova su nam sredstva iz kategorije onih sredstava, koje su nam nekada bila u nekim pravnim sistemima, javno dobro, izuzeta iz prometa, izuzeta iz amortizacije. Smatram da je daleko veći interes da muzejska građa dobije takav status, nego da dobije status osnovnih sredstava. Nemamo osnovnih elemenata kakve smo došli do kategorije sredstava. Ovo uopšte nisu sredstva, jer njihova pomognuća vrednost nije u tome zašto su oni funkcionalno građeni i radeni.

Ovo su samo osnovne preokupacije, koje ne teraju da kažem, da sam u sukobu protiv tase, pa koja bi trebale isključivo potvrdi muzejsku građu, amortizaciji odnosno staviti pod kategoriju osnovnih sredstava, da bi obezbudili amortizaciju. Za to postoji sasvim drugi put, čini se efikasniji i neposredniji, nego ovaj put amortizacije. On muzejima ne obezbeđuje nikakav materijalan položaj, nikako više sredstava, nego zahteva još jedan posao i doposi niz drugih neprijatnosti, koje uz to idu. Dakle samo u svrhu poboljšanja položaja muzeja i obezbeđenja posebnog položaja muzejske građe potrebno se izboriti za jednu novu kategoriju materijala za koju se ne može boriti ovaj zakon. I zato on mi ne razrešava taj problem. On sigurno mora da se bori na savesnom nivou, mislim u sklopu zakona o udruženom radu ili tako nešto slično. Zato ja se izjašnjavam stvarno protiv tase za koju bi trebale da se borimo, da to postane osnovno sredstvo, jer ja prihvatam one uvodne rečenice, da je to osnovno sredstvo kulture itd. Ali to nam ne može u pravom smislu, u smislu u kojem sam odredio položaj te vrste materijala u društvu, obezbediti taj kvalitet. Mi se možemo boriti za novi kvalitet.

Za sumu sredstava s kojima će muzej raspolagati nam stoji drugi put da se borimo za tu sumu, a ne kroz amortizaciju, kroz koju stvarno mislim da je nepodesna. Još mi primjera govore u prilog, da amortizacija nije pogodan oblik, kroz koji trebaju muzeji sticati sredstva da bi mogli dopunjavati svoje muzejske fondove.

Ing. Anton Cvitanović, direktor
Prirodoslovnog muzeja, Split

Dotakao bih se par pitanja, koja su bila obrađena, tačnije koja možda izgledaju u prvi moment periferna, ali itekako su bitna i moguće zadiru baš u financiranje. Naime, nismo imali ove materijale, koje su nam predložili drugovi iz Srbije. Imali smo jedino ove materijale koji su bili objavljeni u Museologiji i Biltenu. Tu je postavljeno par problema. Na primjer, prvo pitanje muzeja kao kulturne naučne ili obrazovne ustanove i pitanje tih komponenta rada u samim muzejima. Jasno je da muzejska djelatnost bez kulturne i obrazovne komponente ne može postojati. Baš u prijedlogu zakona iz Srbije ovo je bilo prepušteno mogućnosti jednoj rešenici ili jednoj konstataciji, da bi, na primjer, za naučni rad u ustanovama, muzeji bili u ravnopravnom položaju sa drugim institucijama, koje rade na naučnim pitanjima i koje se, tačnije, natječu za sredstva iz nauke. Eto vidite to je baš ona tačka, koja može stvoriti prilične sbrke u čitavom radu ovih ustanova. Naime, stvar je u tome, kako će se muzejske ustanove moći osloniti na financiranje, ako će biti istaknute svugdje i naučna i obrazovna djelatnost. Svako je poznato, da se financiraju programi i svakim danom će se ovi programi financirati sve rigoroznije. Općine će davati novac za muzejsku službu bez obzira kako ona bude definirana, da li na zaštitu, ili na na ove ili one. Tačnije, ovaj program zaštite, ako ga ovako shvatimo, bezuslovno će financirati, jer će mu na to obavezati zakon, koji će donijeti. Ali ne će li na primjer općinski fond sa unaprednaje kulturne djelatnosti ove muzejske ustanove uputiti radi sredstava

na iste one fondove, gdje se financiraju i naučne ustanove, i naučni rad na druge ustanove, a što se tiče obrazovne djelatnosti, na treći fond.

Imam konkretan primjer pred očima šta se dogodilo sa Narodnim sveučilištima, gdje su iste tako imali razne djelatnosti i neke su financirali fondovi za kulturu, a neke su financirali fondovi za obrazovanje. Kada su se formirale Ajednice osnovnog obrazovanja, naprosto ostali su bez financijera. Fondovi za kulturu su rekli, u redu, mi ćemo vaše programe iz područja kulture financirati, ali drugo ne već se natječite skupe za druga ustanovama. I vidite oni su ostali gotovo bez financijera. Tako pojedine ustanove iz područja kulture, koje će obrađivati pojedine teme, recimo naučne, one će biti uslošene naprosto tim fondovima, recimo republičkim. Može netko reći pa dobro je, i da sada su se neke ustanove isto tako natjecale na tim republičkim fondovima, konkretno Arheološki muzej iz Splitsa. Ali samo šta je bilo. Osnovnu djelatnost te ustanove financirao je fond za kulturu, tj. konkretno, plaće muzejskog osoblja. A što će biti, ako se rigorozno analizira ta aktivnost i taj program, pa se kaže, a drugovi fond za kulturu ove općine financirat će program iz područja kulture, a program iz područja nauke, mi ga nećemo. Šta će biti sa svim ovim svučilišima, koje rade na čisto naučnim zadacima po tim ustanovama. Evo vidite, ipak bi trebalo voditi više računa, o formiranju toga pitanja: kulturne, naučne i obrazovne djelatnosti pojedinih ustanova.

Drugo pitanje, u materijalima, koji su obrađeni u Museologiji, kad se govori o statusu tih pojedinih ustanova, koje će se institucije iz područja kulture nazvati muzejima, rečeno je da čak i preduslov za jednu ustanovu morala bi biti preparatorska radionica. To je malo teško izvedljivo, jer ipak ima muzeja, koji imaju raznoliki materijal i teško bi bile stvoriti jednu takvu radioncu, koja će imati jednu kompleksnu djelatnost, da radi na drvu, željezu itd. No znam, to mi je bila i malo čudna ta postavka.

Sada par riječi o samom Muzejskom savjetu. Prema "Museologiji" se vidi da bi Muzejski savjet realizirao mrežu ustanova, pa kaže se čak da bi određivao i konkretne zadatke. Po mom mišljenju

taj savjet ne može biti drugo, nego samo savjetodavno tijelo, koje može dati svoje mišljenje, i sugestije itd, ali ne može obavezivati baš nikoga naprosto zato, što su danas općine teritorijalno samoupravne jedinice, koje donose slobodno svoje programe iz područja kulture. Njih financiraju u vidu pojedinih aktivnosti, prema raspoloživim sredstvima, koje u krajnju ruku akumulira privreda te općine. Ne može takvo neko centralno tijelo, pa makar to bio i savjet, obavezivati općinu da namakne sredstva za zadatak, koji Muzejski savjet odredi. Nadalje, nekim muzejima su osnivači i neke druge institucije, akademije i sl. Zar će savjet donositi odluku o programima tih ustanova.

A nadalje koliki bi taj aparat morao biti, da bi on mogao valorizirati i uskladiti sve te programe i sve djelatnosti tih ustanova. Evo drug je rekao da samo u Hrvatskoj ima oko sto ustanova, od kojih 70 muzeja mu je odgovorilo na anketu. Znam da u Splitu ima 6-7 muzeja, pa kad smo se mi tamo sastajali, imao sam tu nesreću da sjedim u tim tijelima i kad smo samo valorizirali, koliko smo vremena razglabali i potrošili da se sredstva nekako raspodijele nekako izjednače, za splitske muzeje zamislite koliki enorman rad bi tek bio za cijelu republiku, a tim više što savjet neće biti jedno administrativno tijelo, nego jedno tijelo sakupljeno, delegirano. A što onda ako ono zataji, onda u provinciji neki muzej će čekati pola godine, dok mu se odobri da li će moći što napraviti. A ako opet stoji taj program u vezi sa financiranjem same općine, teritorijalne jedinice.

Osvrnuo bi se sa par riječi na naučna zvanja, o kojima je bilo govora. Ja ne znam čemu uopće forsiranje tih naučnih zvanja u muzejima. Vidim da prijedlog iz republike Srbije nije uopće tretirao to pitanje zvanja, a međutim u materijalima iz Muzeologije se tim stvarima prilično polaže važnost. Ne znam zašto uopće forsiranje, ako u biti svaki kustos može da postane viši kustos, kojeg predlaže Muzejski savjet. Da li je naučni suradnik nešto više. Ako se takva zvanja priznaju, onda bi trebalo najprije da bude, asistent, stručni suradnik, naučni suradnik itd. Samo sva ta zvanja su reizborna i nemaju čak ni stručnog ispita. Pitam se tko mu su uopće ta zvanja potreba, ako se svaki kustos u toku svoga rada bavi naučnim radom, već kod obrade muzejskog fonda. Smatram

da svaki naučni rad koji nije u direktnoj vezi sa obradom, prikupljanjem, šuvanjem, prezentiranjem i sl. muzejskog materijala, u stvari ne spada u muzeje.

Đalje primjećujem, da se iste govorilo u "Muzeologiji" o pitanju izbora direktora itd., zatim o formiranju savjeta unutar tih muzeja. Vidite tu postoji jedno pitanje, baš kod izbora direktora. Kod onih ustanova, koje imaju Savjet muzeja sastavljen od vanjskih članova, a to je većina svih malih gdje su pojedine institucije delegirale svoje članove. Ovi uglavnom vrše izbor direktora na prijedlog komisije. U komisiji opet po zakonu dolaze predstavnici općina itd. U komisiji su obično u nerazmjernoj manjini baš članovi ove radne zajednice koja bira, znači u izboru direktora najmanje odlučuje sama radna zajednica. A baš to je pravo svake radne zajednice da sama bira direktora. I to pitanje trebalo bi malo razširiti baš kod ovih malih ustanova.

Predlaže se i ustav Muzejskog savjeta na republičkom nivou. Primjećujem da nisu predviđeni zastupnici prirodoslovnih institucija uopće, a baš prirodoslovnih muzeja imamo tri u Hrvatskoj. Trebali bi biti bar članovi Prirodoslovnog društva, prirodoslovne sekcije saveza muzealaca ili prirodoslovno-matematičkih fakulteta i tako slično.

Još nekoliko riječi u vezi ove raspodjele grada za zaštitu prema području. Rečeno je da pokretne spomenike kulture štiti bi muzeji, a nepokretne štiti bi zavodi, tako je bar predloženo. Ne znam kako to učiniti sa objektima iz prirode, i što je u stvari pokretni objekt prirode, a što nije. Kako to razdijeliti? Uzimate jednu crkvu, koja će kao zgradu štiti konzervatorski zavod, katedrala će unutra štiti muzeji, a tko će štiti freske. To je vrlo teško razgraničiti.

Drago Halić, pravnik
Vehmički muzej, Zagreb

Drag Kljajić zaista je vrlo lijepo nadopunio neka pitanja sa koja nije potrebno kazati više niti jednu riječ. Ja vas nisam htio umarati sa svim problemima, pa nisam o tome niti govorio, jer je to zaista vrlo uska materija. Međutim ja sam u svojem izlaganju razlučio dvije stvari a to je da postoje skopovani, znate o čemu govorim, da ne ponavljam, osnovna sredstva kao što je u privrednim radnim organizacijama zemljište. Drugim riječima da se ne obrađuje amortizacija. To sam vrlo oštro razlučio, a drugu kombinaciju koju sam dao jest, da moramo gledati tu vrst amortizacije u kulturi, koja bi se obrađivala na sasvim drugačiji način. To nije postepeno gašenje neke vrijednosti u nekom vremenskom razdoblju, već je to postepeno povećavanje neke vrijednosti u nekom vremenskom razdoblju. Slušao sam se tom riječi amortizacija jer ne postoji sa sada neki drugi pojam. Za sada mi nemamo uopće drugi pojam, ali ako mi želimo, u kulturi, u našem sektoru neka radikalna rješenja, onda vjerujte to je jedini način, ako to postaje naše osnovno sredstvo. Nema samoupravljanja u našim radnim organizacijama, ako 99 dijelova vrijednosti je ispod naših samoupravnih bilo ovlaštenja bilo naših briga, bilo naših odgovornosti, a mi samoupravljamo jednom stotninom i to sa par pisaćih stolova, eventualno jednom šerutnom agrađenom i sl. U tome smo samoupravljači. Vjerujte mi nemamo samoupravljanja, jer mi moramo biti odgovorni za naša osnovna sredstva.

Nalazi jedna nova generacija između 30-40 godina, koja ako joj to nije osnovno sredstvo naše vrijedne arhivalije, odnijet će u Njemačku i vratiti se sa Mercedesom, koja će razbiti već jednu vazu, pa nikome ništa. Onoga momenta kada to postane osnovno sredstvo jedne radne organizacije, onoga momenta to mora biti knjigovodstvu knjiženo, makar i sa jednim starim dinarom vrijednosti, ali o tome se sada strogo vodi računa, tada je za to odgovorna radna organizacija kao samoupravljač. Od tog momenta neće više nitko moći odnijeti jednu vrijednu sliku ili vazu i nikome ništa. To je osnovno sredstvo. Ne ćemo moći reći nakon petnaestak godina "je to smo ostavili kod onog rukovodioca, to je onaj odnio ili uzao", jer tretiranje je veoma unamično u današnjim okolnostima.

Ja zaista nisam vidio nove prijedloge Zakona, ali u starom zakonu to je toliko nesmišljeno, i uopće nema finansijskih nogu, a mi ljudi živimo od dinara. Ti isti ekspoziti, ja ih seves osnovna sredstva, moraju živjeti od novca, moraju se obavljati, štiti, raditi na njima, istraživati. To je samo taj novac, koji je ili investicione održavanje ili amortizacija, dok ne nađemo neku zgodniju riječ, jer je to mogli bi reći, jedna nova kategorija. A vjerujte mi, ako ne sahvatišo kakvim radikalnim rješenjima, novim zakonom baš ništa nećemo dobiti, via a via finansijska.

Fikret Ibrahimpašić, direktor
Museja grada Zenice, Zenica

Konkretno, radi se o republici B i H. Do rata 1941.g. imali samo dva museja: Zemaljski musej u Sarajevu i Musej bosanske krajinje u Banja Luci u osnivanju. Zemaljski musej u Sarajevu osnovan je odmah nakon Austroougarske okupacije Bosne. Razvio se u instituciju koja je danas svrhetama među najbunadžajnije na Balkanu pa i u Evropi. Sa područja ove republike vrednote kulture, koje je bilo moguće pronaći, istrađiti, iskopati itd. sakupljene su u Zemaljskom museju, jer drugih museja u republici tada nije bilo. Poslije rata u B i H-a tako vjerovatno i drugdje, u drugim republikama ne-že senije, museji su počeli da nišu kao pečurke. Danas u B i H ima oko 20 museja. Oni žive, životare, istrađuju građu, nastoje da obogate svoje fondove. Ali najegzemplarniji primjerci baštine museja sa određene regije npr. seničkog, tuzlanskog, mostarskog itd. nalaze se u Zemaljskom museju. Izloženo je samo nekoliko ekspoznata sa tih regiona, a ostalo nalazi se deponovano na hiljade komada u podrumima, sanducima i nije pristupačno svijetlu dana ni čovjeka, šija je to baština. Do sada je bio stav da se ne može ni jedan jedini primjerak muzejskog predmeta povratiti na regiju, gdje je predmet pronađen ako na toj regiji egzistira jedan aktelan musej. Zašto da tako vrijedni primjerci desetinaima godina budu u depou, kada se mogu prezentirati javnosti, približiti čovjeka, ako se povrate muzejima one regije gdje je predmet pronađen, ako takav musej ima sve uslove za prezentiranje tih predmeta.

Unajesto originala našim muzejima u provinciji nude se gipsane kopije i to pod skupe pare. Zbog toga smatram, da se u novom zakonu i za muzejsku građu postavi elastičnija pravna regula u pogledu prenosa muzejskog materijala, jer ako ostane terzin "može", onda će ostati kao i do sada. Velika je šteta, jer ima muzeja, koji mogu u svakom pogledu i stručno i naučno i finansijski daleko bolje čuvati, izlagati, objavljivati i brinuti se o tim predmetima, koji desetina godina nisu išli pred javnost. Takvih slučajeva ima i u drugim republikama. Zato ono što vrijedi u zakonu "može", neka se razradi, neka se prirede uslovi pod kojima se to ne samo može, nego mora tako postupiti sa muzejskim predmetima, koji su deponovani u starim muzejima i nepristupačni reglomu, kojim pripadaju, a posebno što na taj način i propadaju, jer im se ne posvećuje dužna pažnja.

Ljubo Lalić, direktor Muzeja
NOB-e biokovskog područja, Makarska

Ponukan sam da kažem nekoliko riječi kao predstavnik malih muzeja. Drug koji je govorio iz Splita nekako mi je odnio jedan dio diskusije, ali ne mogu da se otklam dojmom, da ne kažem par riječi. Godine 1968. Rep.sekr. za prosvjetu i kulturu Rep. Hrvatske zatražio je čitavu analizu materijalnog, kadrovalnog problema i uopće o građu u muzejima u Hrvatskoj. Mi smo tada odgovorili kao i drugovi iz drugih muzeja na taj zahtjev. Već smo tada dali neke primjedbe sa zakonskog aspekta o daljnoj funkciji i uopće o životu, o programima muzeja. Kazali smo na primjer, da ondašnji, odnosno današnji postojeći član 7. stav 1 Zakona o muzejima prema Nar. novinama 19/68 omogućuje da muzeja mogu osnivati čak i građani. Takva mogućnost je u koliziji sa aktivnošću društveno-pravnih osoba u razvijanju muzeologije, odnosno to vodi razbijanju i osako oskudnog kulturnog i spomeničkog blaga. Jednostavno rečeno kulturne vrednote bit će u posjedu najprije onoga, koji u datom momentu bude imao nešto više sredstava, ali ne uvijek i više stručnosti za njihovu zaštitu, koja se po zakonskim koncepcijama traži.

Zbog svega, a u svjetlu čl.8. Zakona o muzejima, republički organ uprave naročito za poslove kulture ne bi, po našem mišljenju, trebalo davati odobrenje za osnivanje takvih muzeja i sbirki, jer to bi bilo usitnjavanje i rasipanje muzejskih fondusa pored već i onako velikog broja muzeja u Hrvatskoj (ilo),

S druge strane i pored najboljeg bitijanja muzeja kao društvene pravne osobe, oni se ne bi mogli razvijati jer njihov resor i te vrijedne raritete, kupa oni kojima te nije jedini poziv i njihova egzistencija.

Dalje, bilo bi nužno predložiti u novim tekstima izmjene osnovnog zakona o ustanovama. Kako drug kaže, što je u osnovnom zakonu o ustanovama regulirano za male organizacije, trebale bi se podržavati automatski i kao edne prema malim muzejskim organizacijama. Smatramo da bi izmjene trebale uslijediti u čl.33. 38 i 39 osnovnog zakona o ustanovama čl.1. 5/85 baš u odnosu na samoupravu i na dohodak tih manjih muzejskih organizacija. Posebit će druga iz Splita i u odnosu na izbor direktora, radnu zajednicu, natječaj direktora, izbor vanjskih predstavnika društvene zajednice u samoupravi muzeja itd. jer to nisu jedinstveni i adekvatni propisi prema praksi i životu kod malih muzeja. Mi smo, drugovi, imali tu jako mnogo problema. Konkretno u našem muzeju morate imati posao isto pravnu operativu imati i sa pravilnicima i sa pitanjem narodne obrane, zaštite i sa pitanjima, o kojima ovdje nije bilo riječi, a o kojima novi zakon treba da više kaže. U tim malim ustanovama obično je direktor i kustos i čistač i radi od najjednostavnijih do najkompleksnijih poslova. I to je u daljoj egzistenciji na ovakvoj platformi stvarno nemoguće. Da li će u toj koncepciji i na toj platformi nalaziti odgovore na ta pitanja društveno politička zajednica kao osnivač, koja daje pare za te usluge. Društveno dobro, hoćemo li ga nazvati osnovnim sredstvom ili ćemo ga nazvati opće sponzorikom kulture u najširoj sferi shvaćanja, to je svejedno, ali tu je čitava masa problema, koja još nije precizno izučena, koja bi trebala uslijediti poslije osnovne platforme zakonodavne u uputstvima o muzejima.

Recimo da se čak i sa istorodne muzeje doneću posebna uputstva za obradu, za čuvanje, za njegu, za pravni razvoj i opće financijsko pravno oblasat itd. Isti je posao u maloj ustanovi koja ima pet ljudi ili ona koja ima 15 ili 20 ili 50 ljudi.

Što se tiče dohotka, što se tiče namneprave, što se tiče istupa prema vani prema tržište, prema isločti prema financijama bez obzira što je to mali broj ljudi, iziskuje isto tolike vremena i tolike posla.

Dalje bi trebale preciznije razgraničiti odnos, što je sve arhiv, što spada pod muzejaku građu a što sve spada pod arhiv, jer tu ima danas lutanja. Muzealci kažu fotografije su muzejaka građa, arhivisti kažu da će to više biti predispenirane da to bude arhivska građa. I tu su veliki problemi. Štampa, proglaši, leci, smatra se, da je i to građa arhiva, a da su samo stroge trodimenzionalni predmeti isključivo muzejako tržište, da se tako izrasla. I tu ima dosta lutanja. U Nar. nov. 19/82 o tome se samo govori u uputstvu kako se obrađuje, a što će koje tržište obradivati nije jasno rečeno. O tome bi trebalo da se dogovorimo svi zajednički na nivou svih republika.

Imao sam prilike u našoj primorskoj turističkoj komisiji razgovarati sa drugovima iz svih republika, koji dolaze kao turisti, iz Crne Gore, iz Srbije, iz Makedonije, iz Slovenije, iz Hrvatske i iz svih drugih terena. Sveđ se na isti način tretiraju ti problemi sa stanovišta materijalnog aspekta i nejedinstvenog pristupa tog muzejakog tržišta prema društvu i njegovog adekvatnog statusa prema drugim oblastima naše nadgrađnje uspeše.

Dalje smatram da bi trebalo da muzeji dobiju jedno važno mjesto u sredstvima javnog informiranja. U programe osnovnih i srednjih škola a i visokoškolskih institucija da se uvede vizuelan način spoznaje naše kulturne vrijednosti i revalorizacija prošlosti.

Što se tiče kadrovskog profila moja bi ocjena bila prema elaboratu kojega je Rep. sekr. za prosvjetu i kulturu radio 1968.g. Tu se kaže, da u Hrvatskoj od 523 uposelena 24 su sa doktoratom nauka, 7 sa magisterijom, sa vis. i višom struč. spremom 183 lica, a svi ostali, u llo muzeja, 99 bili su sa nepotpunom nižom spremom. To upućuje na zaključak, dakle 1:2, koji se sa nižom spremom i može se pretpostaviti da su to jedine posredno osoblje.

Prema tome koliko društvo danas ulaže sredstva kadar je i to kako visoke stručan i on može da reproducira veđe novostvorene vrijednosti u ovoj društvenoj zajednici. Treba osigurati tom kadru da on stvori onoliko koliko adekvatan sam vrijedi.

Wladimir Galoković, direktor
Tehničkog muzeja, Zagreb

Ja ne znam da li će moja diskusija nečemu doprinijeti, jedino da vam odamne i ovo malo vremena, osim toga nisam imao nikakve materijale, niti od drugova, koji su to u Beogradu rasradili, a niti sam imao materijale, koji postoje kod nas u Hrvatskoj, niti u kojoj drugoj republici. Ne na osnovu golog života, kojeg ovi naši muzeji proživljavaju, na bazi ovih zakona, koji jesu, i na bazi svog zakona koji je zakon o muzejima, želio bih reći nekoliko riječi. Moguće bi to bio nekakav doprinos kod donošenja ovakvog zakona na nivou republike. Ja bih bio za čistoću jednog posla kroz muzejske ustanove. Ovi zakonski propisi na koje se svi mi pozivamo stvaraju takvu sbrku u našim radnim organizacijama, tako da mi više manje pola svog radnog vremena posvećujemo organizacionim pitanjima, pitanjima sredstava radnih organizacija. Kroz fondove raspolažemo s nekim čega uopće i nemamo ili jako malo imamo. Ako je muzej od posebnog društvenog interesa, onda bi ja od tuda i krenuo. Posebni društveni interes je tim muzejima na neki način zagarantiran statutom, saveznim i republičkim ustavima i od tuga treba krenuti. Zato bih ja kroz ovaj naš zakon o muzejima ili zakone o muzejima, koje će sada donositi na nivou republike, krenuo od toga da točno objasnimo, što su muzeji, kako oni mogu postati, kako oni mogu egzistirati i sa kojim brojem ljudi mogu krenuti. Kakvo im je samoupravljanje, kakav im je sistem financiranja, kakav im je dohodak i njegova raspodjela. Sve ono što se odnosi na jednu radnu organizaciju, ali svakako u suglasnosti sa općim zakonskim propisima i u suglasnosti sa našim najvišim normativnim aktom - Ustavom. Danas mi donosimo zakon, a zakon o muzejima trebala bi da donese Republika. To je u redu, republika donosi zakone, ona propisuje nekakve norme, kroz taj zakon, koji se odnosi na naše radne organizacije, a financiraju gradske skupštine, odnosno teritorijalne jedinice na kojima se ti muzeji nalaze. Inače kroz takav zakon trebalo bi se regulirati i takav društveni dogovor da i na tom planu ne dođemo u koliziju. Ne bih se ja puno miješao u to, što je asertizacija u radnim organizacijama, ja to volim, ne govorim niti protiv ijedne ideje oko tih asertizacija, sa mome

amortizacija trebala bi se valorizirati kroz društveni rad muzej-
skih radnika i njegove vrijednosti u ovom društvu. Sredstva, koja
se stvaraju sa rad muzeja su ona sredstva, koja se stvaraju u fa-
brići, koja stvaraju radnika. Preko sistema i mehanizama, koji
danas postoje slijevaju se u fondove, pa se u fondovima na neki
način i mi financiramo kao ustanove koje radimo na planu kulture,
naravno dajemo ovom gradu nešto što grad, odnosno naše društvo
mora imati. Umalo da nam se desi to sa našim amortizacijama, da
muzejaki predmeti postaju vrijedniji nego naprave na kojima se
stvaraju materijalna dobra iz kojih se dobare preko svakog meha-
nizma i financiraju naše ustanove odnosno muzeji. Ali vođimo i tak-
vu politiku, da mi kroz svoj rad valoriziramo vrijednost našeg
rada u ovom društvu, stvaramo svakva dobra i financijska sredstva
sa pokrivo naših materijalnih, osobnih i ne znam kakvih sve raz-
boda, plus i to, da se mi na neki način možemo reproducirati.

O tome bi svakako trebala voditi brigu. Kome mi danas mo-
žemo nametnuti, da tražimo te i to, kada danas društvo samo na
samoupravnim principima, na samoupravnom dogovoru odlučuje ko-
liko to za njega vrijedi ili ne vrijedi. Ako se to danas usre u
obzir vi ne možete nikome danas narediti, naše je vrijednost takva
nego koliko društvo hoće da to dati ili platiti. Danas to društvo
čini preko tih fondova, prije je to činilo preko budžetskog siste-
ma, a sutra će to činiti moguće na neki drugi način. Da nekako
zaključim, kako je to sve skupa shvaćam, kako bi to moguće bilo
dobro. Mi bismo stvarno trebali biti jasni u ovom našem novom na-
kupu o muzejima, o ocenjivanju takve ustanove kakove su muzeji, ga-
lerije itd. pa sve do njezine vrijednosti i važnosti u društvu,
da tako našim, do sistema financiranja, raspodjele dohotka i svaga
onoga, što je vezano na samoupravnom, desetstrukom principu u
skladu sa našim društvom. U protivnom mi muzeji ne možemo se uspore-
đivati s drugim radnim organizacijama. Sveopći propisi nas i do-
lje vuče i trošimo velika financijska sredstva, volim vas norma-
tivne akte, je znam danas da neki muzeji obračunavaju ili bolje
rečeno sastavljaju bilancu na sistemu jednostranog knjigovodstva,
drugi na sistemu dvojnog knjigovodstva, treći imaju već trojno
knjigovodstvo, a neki nemaju nikakovo knjigovodstvo. Mi smo svi
skupa opet tako nagdje zajednašeni, jer ne vidim da je netko od-
govoran za tu stvar. Nevojmo se opteređivati s ničim, budimo jed-
nostavni i efikasni i to mi normiramo kroz naše normativne akte

bazirane na svakom jednom serijsnom zakonu o muzejima, bez obzira o čijim se idejama radi ove ili one republike. Čak mi se čini da bi ti zakoni mogli nekako biti jedinstveni makar u onim osnovnim principima, ako se u ovom slučaju dohetka. To po republikama ide posebno i o tome bi trebalo voditi računa. Ako se gubimo previše čuda male stvarano i materijali nam propadaju bez obzira koliko mi sredstava imamo ili nemamo. To bi bilo ovako nekako općenito, što bih ja želio da se o tome vodi računa.

Drugo vidite, ja bih rekao da naš zakon o muzejima i postojeći ovaj koga pripremamo nekako ne predviđaju obaveza imao muzejskih vrijednosti. Moguće bi bile dobre, kad bismo mi kroz taj zakon obavezali i nosioce i imaoce muzejskih vrijednosti, da ih oni ponude ili da su ih dužni ponuditi muzejima na određenom teritoriju ili po srodnosti predmeta i muzeja. Ako muzej to ne bi mogao otkupiti, jer netko kaže da to imamo, onda se to u praksi ne provodi. Ja ću odmah reći zašto se ne provodi. Trebalo bi odrediti u zakonu jednu sankciju, jer za mene zakon nije zakon, ukoliko nema odgovarajuće konsekvencije, ukoliko nema i određene sankcije. Vidite volim vas lijepo, samo da kažem ovo, sada bih ja nešto rekao o tehničkom muzeju, jer je njega smatram ravnopravnim partnerom svih ovih muzeja, koji postoje u gradu Zagrebu, republici i Jugoslaviji. Naš se to možda bi bilo dobro da taj zakon nagdje netko jednu klauzulu, da i fabrike koje demontiraju ili rasbijaaju stare strojeve ili ŽTP, koji rasbijaaju vrijedne eksponate, pa koje čak iz inozemstva dolaze i u najmanju ruku odnose tablice, da se na neki način obavežu te radne organizacije da su dužne ponuditi tehničkim muzejima u zemlji. Ako tehnički muzeji nisu zainteresirani, onda ih oni mogu otuđiti ili predati u inozemstvo, a ne da nam vrlo vrijedni spomenici tehničke kulture danas završavaju na otpadu ili pak stječenjem obiteljni isvan zemlje, a da nitko živ u ovom gradu u ovoj republici ili ovoj zemlji o tome ne vodi računa. Eto toliko bi bio moj doprinos.

Danilo Mrdenović, savjetnik Rep.sekretarijata
za kultura SR Srbije, Beograd

Ja bih odgovorio samo na dva tri pitanja radi razjašnjenja da svi budemo na jasnim pozicijama. Evo na primjer, kad se tiče ovog razgraničenja, a to je jedno od bitnih pitanja, fundamentalnih. Recimo, mi smo rekli da ima 4 ili 5 osnovnih kategorija kulturnih nasleđa i na tome stojimo. Stojimo i na tome da treba po tom kategorijama organizovati zaštitu tih materijala i službe. Pre svega mislim ovo kod nepokretnih spomenika koji imaju prateće objekte, npr. ikonostasi i freske smatraju se sastavnim delom. Pa čak i neki mali pokretni spomenici, koji su tako neka mala skulptura, riznice itd. smatra se sastavnim delom tog nepokretnog spomenika. Prema tome to nije takva zabuna kakva se misli.

S druge strane mi mislimo, što se tiče razgraničenja između arhiva i biblioteka i drugih, da je to materija veoma delikatna, ona se ne može zakonom rešiti. Možda bi neki zakon o zaštiti, koji bi bio opšteg tipa mogao predvideti neki mehanizam i neko telo, koje će se time posabaviti. Jer i u drugim zemljama postoje neka rešenja, recimo u Poljskoj, između arhiva i biblioteka itd. To su rešenja do kojih su došli stručnjaci pipkavim i studiosnim radom.

Još nešto, što se tiče nadležnosti. Postavlja se pitanje, odakle su muzeji nadležni za muzejsku građu, recimo na terenu. Ja mislim da moramo jednom s time razištititi, po čemu zavodi koji imaju posebnog stručnjaka za pokretne spomenike, recimo neki zavodi imaju nekog etnologa, a neki nemaju ni jednog. Neki zavodi imaju arheologa, obično imaju skoro svi, koliko znam. Neki imaju historičara itd. Dok su glavni stručnjaci tih službi u muzejima. Dokle ćemo mi smatrati te muzeje, muzejsku službu "sax sajderom" za zaštitu na terenu, recimo na jednom području, koje je prirodno područje muzeja. Ja mislim to je jedna anomalija koja proističe iz ranijeg zakona. Taj problem stoji pred nama i mi ga moramo nekako rešiti. Ja samo ukazujem na to da ne možemo jednu službu potiskivati samo zato što ona nije do sada provedena propisom kao neka služba, iako su glavni stručnjaci tamo. Na kraju krajeva nijedna naša služba nema uspešno specijalizovane vrhunske stručnjake, nego su svi kroz praksu se osposobili. Prema tome trebalo bi da dopustimo svima da se kroz praksu osposobljavaju.

Sa primedbama druga Ibrahimpašića, ja se potpuno slašem. Sve naše muzejске blage je narodna svojina i treba da je što više na svetlu dana, da je na izložbama, da se razmenjuju materijali itd. Greh je, ako veliki muzeji drže to u depozima sakriveno. Možda im to zakonom ne možemo rešiti, ne može ni jedna republika te zakonom prisiliti. To su stvari u koje se trebamo ubedivati dugo, dugo.

Ja bih još rekao nešto kod uslova za početak rada muzeja. Rečeno je, da nitko nema prava propisati te opštinama. Drugovi, ne propisujemo to mi, ne propisuje to ni muzejске veđe, koje daje normative, nego zakon kojeg donosi republička skupština. Skupština u nas je ipak jedino vrhovno telo, samoupravno iako mi nismo došli do nekih čistih samoupravnih odnosa. Republička skupština je najveće samoupravno telo i kad ona donosi zakon, onda taj zakon nekog nešto i obavezuje, a mi moramo obavешivati.

Neke elementarne stvari, kao što su na primer uslovi za osnivanje i početak rada, moramo zahtevati, ili ćemo prepustiti stihiji kao dosad da svaki radi kako hoće. To znači moramo kroz zakon dati neke opšte odredbe, jer zakon ne može da ide u detalje. Zakon daje opšte principe, norme, a mi posle utvrđujemo tela, koja se ovlašćuju da u okviru toga i na bazi toga, to sprovedu. Moramo imati vere u samoupravne snage, da one mogu nešto na osnovu zakonskih opštih principa same primenjivati i raditi itd. Nisam ja za tako detaljisanje, gdje bi zakon sve moguće predvideo. Mi bi se sukobili s prekasom sigurno, a da se govorimo o tome što bi skupštinski organi odmah podkšabili i dezavuisali.

Padne mi na pamet primedba druga iz Makarske, problem malih muzeja. Ja mislim da se to rešava kroz jednu saradnju, recimo, ako mali muzej ima teškoću. Mi znamo da svaki muzej ne može imati prirodnjaka ako na malom regionu ima jedan prirodnjak ili dva, prirodno je da će se ti muzeji dogovoriti na saradnju, da ti ljudi vrše na šitavom njihovom regionu izvesnu službu i na taj način čemo postići određane rezultate. Ne možemo ići na to, da svaki muzej ima sve moguće stručnjake i niti je to moguće realizovati. Na kraju, kada se radi o sistu tehničkima, finansijskim i drugim stvarima može se udruživati i s drugim ustanovama koje nisu muzejске. Eto ja sam htio da kažem samo tih nekoliko osnovnih stvari, mislim da bi se nekako bolje razumeli.

Dušan Stalević, zastopnik, Muzej revolucije
BiH, Sarajevo

Iznio bih nekoliko momenata, koji su se odvijali u BiH. Možda je analiza ovih dosadašnjih muzejskih zakona, Zakon o muzejima u BiH najdalje otišao u tretiranju muzejske problematike. Pred toga osjećala se u radu muzejskih ustanova jedan nedefinisan status, jedna nedorečenost, koja je ustanovi u neku ruku i smetala i nije davala jedan tačan definisani način rada i delovanja. Ovome se treba dodati činjenica da je u BiH većina ustanova mladog karaktera, osnovana posle rata kada se zapravo radilo u većini slučajeva sa neobučnim kadrom. Radilo se sa jednim jedinim ciljem, u prvim godinama a možda i decenijama, da se što više građe prikupi, ne vodeći računa kako će se ta građa obraditi. Tako u muzejima postoji veliki broj muzejskog materijala, koji nije obraden. To je jedan od najtežih problema muzejskih stručnjaka u BiH.

Skupština BiH, prosvetno veće prije dve godine, možda i više stavilo je kao zadatak u prvom redu. Muzeju revolucije Bosne i Hercegovine a kasnije i predstavnicima ostalih muzejskih institucija, da naprave generalnu koncepciju mreže muzeja u BiH. Šta je ta generalna koncepcija, šta ona sadrži? Ona je sada savršena i uvešana i priprevljena za debatu u Skupštini. Ona na nekih preko 100 strana, obrađuje uglavnom sve ove probleme, o kojima se ovde danas diskutovale. Ona je tačno definisala status određenih muzejskih ustanova, odredila je njihovu klasifikaciju, lokaciju, teritoriju, obradu stručnih fondova muzejskog materijala, međumuzejske suradnje sa stručnom plavom itd.

Ti problemi su tu definisani i masa od ovih što je danas diskutovano tako se nalazi. Ja bih samo htio da iznesem način na koji se došlo do toga. Ta grupa je prvo napravila tu koncepciju i onda je ta koncepcija išla po regionima BiH na diskusiju. Na tim sastancima učestvovali su predstavnici svih muzeja, kulturni i društveno-politički radnici, predstavnici opštine itd. Posle tih sastanaka izvršene su neke korekcije, dopune i koncepcija je gotova. Sada recimo u BiH još se nije radilo na zakonu o muzejima, ali kad se koncepcija prihvati, verovatno će izći pred Skupštinu u oktobru, može biti teško definisati budući zakon o

muzejima BiH. Oni će naći avu onu materiju, koja je potrebna da uđe u zakon, da bi se uslole određeno i decidirano sve ono, što spada u nje, ov domon rada i što će mu omogućiti da se brže razvija, napravo što ga neće koštiti kao dosadašnji neki zakonski propisi, koji su bili laički napravljeni bez učešća muzejskih stručnjaka itd. Tamo se pojavljuju primeri verifikacije. Šta ću da navedem nekoliko primera. Stoji recimo u ovoj koncepciji da bi se zavičajne muzeje osnivačke pravo imala opština, ali ne samo opština, nego opština i republika. Zašto? Recimo na jednom sastanku regionalnom, koji je bio u Mostaru, u popisu perspektivnih budućih ustanova uslole se jedna čitava mreža, koja bi obuhvatila čitavu BiH, obuhvatila sve aspekte kulturnog nasleđa. Tamo su se našle ustanove, koje su postojale, ustanove koje su u osnivanju i one koje imaju mogućnosti da se osnuju. I kad u tom spisku nije bilo zavičajnog muzeja u Nevesinju došli su ljudi iz opštine Nevesinja i počeli da galame kako to da nema njihovog muzeja, a on je osnovan 1963.g. Međutim opština je donela 1963.g. odluku da se osnuje muzej, postojale su mogućnosti da se taj muzej formira, određenih fondova je bilo, ali ništa se na tom dalje nije uradilo, osim što stoji odluka u arhivi opštine. Centralni regionalni muzej BiH u Mostaru, Sekretarijat za obrazovanje i kulturu a i rijski muzealac u BiH nije znao, da je taj muzej osnovan.

To je jedan vid iz prakse, kako se radilo i kako u buduću se ne može raditi.

Tamo je inače sama problema. Bilo je muzeja koji su primali dotacije za određeni vid muzeološke aktivnosti dođim oni su napravili neku izložbu koja je za određeno vreme pre petnaest godina mogla da zadovolji neke kriterije, a sada je van svake sumnje bila potrebna nova postava. Umjesto da rade na tom, jer su zato primali pare od skupštine i to su republički muzeji jugoslavenskog značaja, tako da se izrazim, oni su vrtili osvim druge aktivnosti i nikakve kontrole nije bilo. I o ovim stvarima u ovoj koncepciji ima reči i zapravo je tačno naneseno što jedan muzej treba da radi. Znači obuhvaćeni su svi oni problemi, koji sadrže one osnovne momente istraživanja, obrade, izlaganja muzejskog materijala. Primjerak ove koncepcije iznosi bar jedan postupak koji je u BiH, bar kako sada izgleda, pobudio jednu živost u tom muzeološkom radu, interesovanju za muzeološki rad.

To se naročito videlo onde gde možda nisu postojale neke mogućnosti za neki Biri ili bilo kakav muzeološki rad, pa je došla inicijativa i ne samo inicijativa nego i realizacija formiranja niza mesejskih sbirki i po manjim mestima. To baš zbog toga, jer je sada bilo reči o tome što treba da taj materijal čuva, što treba da ga štitićuje, što treba da se brine o njemu. Možda će se pokazati da u BiH ovaj put širog zahvata će pomoći tome, jer te sbirke su se i obavezale i moraju da ispunjavaju obaveze koje su iznete u koncepciji, koja će ući u zakon.

Šnadi tu postoji jedna široka mreža prikupljanja i obrade materijala, a postoje i određene klauzule, koje garantiraju razmenu materijala. Baš ovaj problem, pokrenuo je Ibrahimpašić direktor muzeja u Zenici, zbog toga, što pojedini muzeji čuvaju veliki broj materijala, a drugi koji su na toj teritoriji manjeg tipa, ne mogu da dođu do određenog materijala. Vrlo teško dolazi do te saradnje, a do trajne razmene nikako. Tu je ipak učinjeno nešto. Ne znam da li će moći baš do kraja da se ostvari zahtev da se određenom tematiku, sa određenom svrhom, sa kojom je osnovan muzej, treba da ima i određeni materijal. Ako taj materijal ne nalazi u drugom muzeju treba da se razmenom prenesa u trajno vlasništvo. Koliko će se tu uspeti, to se sada ne može ni znati, jer treba videti da li će Skupština sve te predloge, koji su citirani u toj koncepciji, prihvatiti i da li će oni svi ući u Zakon o muzejima. Sekretarijat koji je vodio ovu akciju, Sekretarijat za obrazovanje i kulturu je prihvatio sve stavove tamo iznesene i u početku je ta koncepcija bila napravljena samo za muzeje, koji obrađuju novu historiju, a kasnije je ona proširena. Ima dve verzije, jedna za muzeje, koji obrađuju novu historiju, a druga kompletna za sve muzeje, galerije, zavode za zaštitu spomenika itd. u BiH. Oni su voljni da do kraja zakrpe njihov sadašnji stav, da tim putem treba ići i da bi to možda pomoglo da se BiH u cjelini obradi. Treba puno sredstava, vremena, ljudi, kadra itd.

Ilda Vidović, direktor
Etnografskog muzeja, Split:

Šelim samo dopuniti izlaganje kolega Cvitanovića. Naime on je iznio stav splitskih muzeja. Mi smo razmotrili ovaj prijedlog teza o novom zakonu u Biltenu i Museologiji i on je u stvari iznio našu prijedbu. Nije istakao, da mi te teze s oduševljenjem pozdravljamo i jednoglasno prihvaćamo ideju o Zakonu muzejske službe, zato što ju smatramo suvremenom, korisnom, i da bi muzeji u takvom jednom zakonu našli čvrste temelje i jednu jaču obavezu društva prema muzejima. Možemo odmah jedan primjer pokazati koliko to bi bilo zgodno. To mi je sugerirao kolega, koji je govorio iz Tehničkog muzeja, da tvornice, koje rashoduju materijal, bez-je, dok se to s arhivama ne dogada. Jedan odgovarajući zakon o muzejskoj službi obavezo bi tvornice. Isto kao što se arhivi name-đu sa svojim pravom da traže i obavezuju poduzeća, odnosno radne organizacije, da im svoj arhiv ustupe. Jedan ovakav zakon bi obavezo i tvornice. To je samo kao jedan primjer. Koliko je tačno da je ta ideja suvremena, vidi se iz ovoga, da je i u tezama R. Srbije isto to prihvaćeno, iako ja lično se jedino ne bih slo-žila s njihovim postavkama izjednačavanja službe zaštite i muzej-ske službe. Da ne iznosim jako detaljne sašte, već iz vrlo jedno-stavnog razloga, što smatram da mi danas živimo u doba sve veće specijalizacije i da se postepeno stvaraju sve više i više nove discipline. I smatram, kao što je pedagogija jedna posebna disci-plina, isto tako je i museologije, pa kao posebna je i konzer-va-torstvo. Objedinjavanje svega toga zajedno čini mi se da sprije-đava razvoj tih disciplina. Naime praktično rečeno jedan histori-čar umjetnosti može biti pedagog, može biti museolog, može biti konzer-va-tor. S ovim ne mislim ništa sugerirati, jer je vrlo vje-ro-jatno da republici Srbiji odgovara tako bolje i radi njihovog zavoda. Smatram, da kod nas baš ne bi bilo sretno rješenje. To je sve što sam htjela reći.

Antun Bauer, direktor MDC, Zagreb

Ja se specijalno zahvaljujem drugarici Vidović, jer ova grupa muzealaca u Dalmaciji bila je ona, koja je prva podržala ovu savremenu koncepciju i novu koncepciju muzejskog zakona, koja je bila inicirana sa naše strane.

Ja bih još par riječi rekao o onome, što je možda ovdje ne po samej koncepciji predloženog zakona, nego čisto po terminologiji ispalo, odnosno nije akcentuirano, a to je pitanje mreže muzejskih ustanova. Muzejska služba je jedan sistem koji izvršuju muzejske ustanove. Dakle muzejske ustanove su izvršioeci muzejske službe, a mreža muzejskih ustanova treba da sistematski obuhvati cijelo područje republike na kojem treba vršiti muzejsku službu. Sad tu je ono pitanje, što je onaj, koji će sugerirati i postaviti tu organizacionu formu i organizaciju mreže muzejskih ustanova da bi se muzejska služba mogla stvarno izvršavati na cijelom području republike. Mislim, da bi to trebalo biti jedan faktor, koji će se bazirati na zakonu. Ne znam da li sam se dovoljno jasno izrazio, ali mislim da bi to bila intencija nekog prijedloga, koji je dat sa naše strane. Ja bih volio kolege iz Beograda, možda bi oni nam mogli dati nešto konkretnije u toj mreži muzejskih ustanova, kako su oni zamislili na bazi njihoveg projekta zakona.

M. Kljajić, pravni savjetnik Beograd

Mi o tome nismo niti razmišljali, niti govorili, nego se proklamuje našelo obaveza društveno-političke zajednice da obaveži zaštita muzejske građe. Tu svoju obavezu društveno politička zajednica dakle opština izvršava osnivanjem muzeja, galerije i sl. Ali u koliko ona to nije sposobna da izvrši mora da poveri nekoj drugoj opštini, odnosno nekom drugom muzeju. Dakle obavezana je ta obaveza opštine kao osnovnog nukleusa, nosioca svih prava i obaveza, koje proističu iz sistema, a zakon nudi jedan određeni oblik kroz koji se ta obaveza ostvaruje. To je osnivanje muzeja, galerija itd., koji se uključuju u jedan sistem. Mislim kroz tu

formu dolazi do pokrivanja celokupnog terena. Nije bitno koliko će muzeja biti ali je bitno da je svagdje konstituisana obaveza, da se zna tko je nosilac te obaveze. To društvo se ne može rešiti te svoje obaveze, samo simbolično, kao što smo imali, da onaj je jedan muzej, koji oglašava imenom, a ništa ne obezbeđuje, ne obezbeđuje svoje funkcije. Zato zakon i minimalne uslove za osnivanje ne propisuje, a pečaštva te uslove kada muzej može da počne da radi. Dakle tu je društvo zadržalo neku ingerenciju.

Ostajem da je napred proklamovano poseban interes gde se nalazi muzejaka grada, iz tog opšteg interesa proističe i pravo da se propiše odgovarajući sistem. Tu se nalazi ona odgovornost za sve ostale. Inače posebno se ne razrađuje sistem mreže, jer on treba da proistekne iz te obaveze.

Teodor Savić, tajnik Muzeja rad. pokreta i
narodne revolucije, Novi Sad

Muzej Vojvodine rešava problem mreže muzejskih ustanova ove teritorije, koja nije pokrivena nadležnošću jednog od muzeja na način što je poverila matičnoj službi da pozove susodne teritorijalno nadležne muzeje na samoupravni dogovor kome prisustvuju i predvodnik Zajednice muzeja i komisija za matičnost. Kroz takvu vrstu dogovora se ta pitanja regulišu. Do sada je bilo uspeha i mi smo to prihvatili kao praksu, iako to nije zakonom regulisano. Možda će to biti uputstvo, možda će se moći prihvatiti takav jedan način za regulisanje tog pitanja.

A. Bauer

- Sistem mreže muzejskih ustava prvi u Jugoslaviji su napravili Vojvodani i to još 1965.g. odnosno 1964/65 i ta mreža muzejskih ustanova za Vojvodinu je i publicirana 1965.g. u "Sponi". Koliko mi je poznato napravili su prije dvije godine mrežu muzejskih ustanova i Slovenci za Sloveniju. Napravila je mrežu muzejskih ustanova i Matična služba za Srbiju, a prije dvije godine, kada sam bio u Skoplju bio sam referat o mreži muzejskih ustanova za Makedoniju. Koliko znam mrežu muzejskih ustanova su organizirali sa Crna Gora Centralni muzej u Cetinju.

Bi najalost tu mrežu muzejskih ustanova za Hrvatsku nisu ni-
mili započeli. Svi pokušaji, koji su dosad bili, nisu dali nikak-
ve stvarne rezultate. Po rezultatima iz drugih republika možemo
rezimirati važnost mreže muzejskih ustanova za cijelo područje re-
publike. To je prva i osnovna koncepcija jednog sistematskog rada
na muzejskoj službi za cijelu republiku. Bez toga je svaki siste-
matski rad besizgledan i ne može se uzeti kao jedan sistem, nego
uvijek se bazira na stihijnosti i ne dovodi do jedinstvene kon-
cepcije cijele te službe za cijelo područje republike.

Trijko Pengorati, dir. Istorijski muzej
na Makedonija, Skopje

Ja ću biti kratak, u svakom slučaju santram da sve što su
učinili drugovi iz Srbije, je koristan posao. Ovu našu današnju
raspravu sa svim materijalom trebalo bi usbličiti i poslati pre-
ko Muzejskog dokumentacionog centra svim republičkim savjetima
za kulturu i svim organima, koji rade na donošenju zakona.

Drugo pitanje, makar sam izmenio neka pitanja sa drugom
Klajićem iz Beograda, u svakom slučaju, ja mislim da treba ovaj
zakon dopuniti sa obavezom društva u slučaju vanrednih okolnosti,
kao što su elementarne nepogode, slučaj vanrednog stanja, da
društvo posveti više pažnje čuvanju toga materijala. U svakom
slučaju materijalna obaveza društva proističe da u datom momentu
ta historijska grada je vredna da se sačuva.

Po pitanju osnivanja muzeja nisam pristalica ovako širokog
liberalnog zakona kakvog mi u Jugoslaviji imamo, da svaki može
osnivati muzej, čak i građanin, grupa građana i da svako može
sakupljati gradju. Tko ima para da može stvarati zbirke. Ja sam
u principu saglasan da onaj tko stvara umjetničko blago može
imati zbirke, da može ostaviti nasleđštinu, podariti društvu
i sl. no mi u kom slučaju nisam pristalica da svaki građanin može
stvarati posebne zbirke oružja, vrednih predmeta, jer ima novaca
i može raznim kanalima otuđivati te vrednosti i prodavati, pre-
viti malversacije i sl. U svakom slučaju ja mislim, da bi trebalo

zakonom zabraniti stvaranje privatnih zbirki, makar to bili i kulturni radnici i naučni radnici. Ta baština historijska i sl. treba da bude za domaće institucije i galerije, koje trebaju posedovati i prezentovati te kulturne blago. Znači zakonom bi trebalo u svakom slučaju ograničiti, ako ne i sasvim eliminirati privatne zbirke.

Pitanje je i kadrova, njihovog stručnog posnavanja, makar da je to stvar radne organizacije. Trebalo bi da ne budu ljudi u nekoj struci obaspravljani s obzirom da bi se i kadrovi mogli isto tako kao i reba seliti iz jednog mesta u drugo, iz jedne republike u drugu. Možda bi tu trebalo na zajedničkim osnovama nešto švrkće postaviti i obaveze po pitanju sticanja kvalifikacija u muzejima. Pitanje samouprava u muzejima, makar da će netko reći da postoji poseban zakon o radnim odnosima, ja mislim da ovaj zakon isto tako treba dopuniti. Bilo je glasina ranije, a znamo da u pojedinim kolektivima ima tih čestih gušva, to ne rezultira česte od rada, nego su to odnosi uopšte. Mislim da bi trebalo nešto učiniti, da li doneti poseban zakon o radnim odnosima u oblasti kulture koji bi isto tako odredio profil kadrova, razradio čitavu oblast materije? U svakom slučaju i ovaj opšti zakon trebao bi i na ovom polju nešto zajednički učiniti. Stvarno danas imamo kadrova, koji izlaze, a stanje u pojedinim muzejima je takvo da postoji određeni status, zaposleni kadrovi, samouprava i ti odnosi unutra. Često u takvim institucijama i muzejima imamo još takvih kadrova, koji su iz perioda administracije, kada ako nije bilo nigdje mesta bacili su ga u muzej. U svakom slučaju da se mogu ustanove obnovljati ja mislim da treba otvoriti te naše institucije sposobnim kadrovima, i da tu bude isto tako utisknica. Ako postoji vešbor direktora, neka bude i vešbor i drugih kadrova, mislim nosećih kadrova, stručnih kadrova, svih onih koji mogu institucije voći napred ili veću natrag. U tom smislu ja mislim, da nešto bi možda i novi zakon trebao rešiti.

Pitanje financiranja tih muzeja posebno u ovoj godini je kritično u Makedoniji. Ja ne znam, valjda i u drugim republikama, ova godina je vanredno teška i porođ tih zakona i sl. jako je kritično. Ja se nadam, da će kod nas u Makedoniji sa ukidanjem onog zakona od 1965.g. stanje se popraviti. Ustvari republika se

je otarasila svih obaveza u sferi kulture i sva prava prenijela općinama, a općine imaju raznovrsnih i mnogih problema, tako da i na ovom polju imamo nekih vatrova. Dogovara se između općina i republika da nacionalne muzeje, muzeje od šireg značaja, ponovno prouzme republika. Govori se o donošenju novog zakona o financiranju oblasti kulture, koji zakon je trebalo prošle godine do kraja decembra donijeti. Ovi novi odnosi u našem društvu, prenošenje kompetencije Federacije na republikama, sve je to pomeralo donošenje tog zakona. Smatra se, da će donošenjem novog zakona o financiranju kulture biti poboljšanja u smislu financiranja kulture. Republika Makedonija dobit će milijarde starih dinara, koji će itakako u ovoj današnjoj konstelaciji doprineti poboljšanju.

Znači predlaže da ooo ovaj materijal, koji su izradili drugovi iz Srbije sa ovom diskusijom se dostavi kao materijal od strane Muzejskog dokumentacionog centra svim republičkim i pokrajinskim institucijama nadležnim za kulturu i donošenje ovih propisa, da u nekoj mjeri poštuju glas ovih stručnjaka, koji su do sada radili na ovom poslu.

Vladimir Galaković, direktor
Tehničkog muzeja, Zagreb

Neka mi drugovi izvinu, što uziman još jednom riječ u ovoj diskusiji. Praktično bilo bi jako dobro, da se kroz ovaj zakon nekako dođe obaveza govorim iz aspekta tehničkog muzeja, da se prototipovi koji se izrađuju u našoj zemlji ponude muzejima a ne da se nemilice uništavaju. Ako je za pokloniti, neka se poklone, ako je za otkupiti neka se otkupe. Jer stvarno vrijedni prototipovi kod nas nestaju. A u drugim zemljama, ja bih opet govorio sa stanovišta tehničkog muzeja, recimo konkretno u Njemačku sam vidio i čuo, da fabrike tamo svoje prototipove nude odgovarajućim muzejima. Konkretno vidio sam to u Deutsches Museum.

Drugo, ja bih se također kao predsjednik Muzejskog društva Hrvatske zahvalio na iskustvima, drugova iz Beograda, koja su nam stvarno bila korisna, i to nam je bila i platforma sa naše današnju raspravu.

Ne bi bilo na odmet da nam drug iz Slovenije, kaže, jer sam najino ja informiran iz razgovora u kulovaras, da ovi neke stvari imaju isto tako riješene, kako po organizaciji tako i po amortizaciji i ovim finansijskim i materijalnim sredstvima, pa bi bilo moguće dobro da na kraju čujemo i njihova iskustva.

Ratko Polič, dir. Muzeja ljudske
revolucije Slovenije, Ljubljana

Ja nisam htio da govorim, sa drugaricom smo došli pristo kao posmatrači, jer što smo već čuli nije bilo nikog materijala da se čovek na te osloni, a priliko se u svakoj republici sasvim različito. Ne kao posmatrači mi ćemo odnet neke dojmove. Pošto sam izaslan, ja ću reći neke stvari, isto miso baš pripremljene. Ja ću govoriti kao predsjednik Zajednice muzeja Slovenije i kao takav sam i došao ovamo u dogovoru sa sekretarijatom za kulturu R Slovenije. Što se tiče zakona, mi kod nas barem, ne osjećamo neke naročite potrebe za izmenom tog zakona, isto je normalno jasno, morat će se te uskladiti sa novim ustavom i propisima. U toj vezi su i primedbe, o kojima je bilo govora danas to, jer što se tiče zaštite, to određuje zakon o zaštiti spomenika kulture i verovatno bi se moglo to i u zakonu o muzejima. No kad se postavila ta stvar, bilo je rečeno da se zakon o zaštiti kulture uređuje u celini.

Što se tiče financiranja, jasno, to je problem, verovatno i tada je bilo stanovište, a mislim da će biti i u napred takve stanovište da zakoni za pojedina područja kulture ne mogu urediti financiranja, nego to uređuju zakon o financiranju kulture.

Mi imamo sada Zajednicu kao ostali u nekim republikama. To je sve na početku. Što se tiče financiranja, kod nas je sada osnovni problem pitanje općinskih dohodaka. Vi znate da je prva Slovenija išla sa tim da se nekako ta anarhija, koja je u osobnim dohodcima, uredi. Mi baš sad pripremamo samo pravno sporazume konkretno za muzeje i arhive zajedno. Zasad je samo deklaracija, da bude najniži dohodak 1000 din, a najviši 6000. I nekako obzirom

na financijske mogućnosti, govorimo o muzejima, koji su ovoj godini primili, mislim da će se kretati oko 90% mogućnosti, a to znači da 900 bude najnižim dohodak, a sada najviši prema mogućnostima.

Što se tiče amortizacije, amortizacija je tim opštim propisima uređena. Sada već za 1970. godinu, to znači za prošlu godinu, mi smo imali pune amortizacije osnovnih sredstava, a što se tiče amortizacije mislim muzejskih predmeta, u tom smislu ja se slažem sa tim što je drug iz Srbije govorio. Mislim da je on tu sasvim jasno obrazložio. Ali zbog knjigovodskog vođenja u Sloveniji sad je uređeno ovako, da prema propisu, koji su isključivo sekretar za finansije u saglasnosti sa sekretarom za kulturu, vrednost svakog je predmeta dinar, bez obzira ako vredi milijardu kao što smo čuli, ili vredi stvarno. To je jedan knjigovodski proces, a time se htelo da se obezbedi tačna evidencija svih predmeta i jasna vrednota.

Inače mislim da za takav sistem mreže muzeja što je tu drug profesor Bauer kazao u Sloveniji, da, to je republički sekretarijat zajedno sa muzejima. Tu su iznešene neke ideje odnosno sasvim tačna stanovišta kako bi trebala da izgleda mreža muzeja u Sloveniji, kompleksi muzejski koji bi na regionalnoj osnovi povezivali muzeje u horizontalno i vertikalno. Mislim da je to u načelu prihvaćeno, ali je prihvaćeno stanovište da takva stvar nije varovratno stvar zakona, nego stvar dogovora i ta je stvar više u domeni Zajednice muzeja. Mi baš imamo u planu da do kraja ove godine pokušamo izraditi jedan srednjoročni plan razvoja muzejske mreže u Sloveniji, a što bi prihvatila Zajednica i onda dala na diskusiju svim nadležnim, tj. skupštini zajednice.

P R I L O Ž I

DISKUSIJI O PROBLEMIMA NOVOG MUZEJSKOG ZAKONA

Dr Miodrag HADŽI RIŠTIĆ

direktor Kuljevnickog muzeja, Beograd

Prilog Diskusiji na Međurepubličkom savetovanju o predlogu
novog Zakona o muzejima u Zagrebu 24.6.1971.g.

Budući da sam sa ova savetovanja dobio samo poziv Muzejskog
dokumentacionog centra u Zagrebu, dok nisam imao potrebne materijale
koji su ovde izloženi u referatima, reč ću nekoliko načelnih
primedbi.

Prvo i osnovno pitanje je problem neujednačenosti ali i
nedekvatnosti POJMOVA iz rada muzeja i zakonske definicije koje
se predlažu. Načelnim, odmah podvlačim, nije u pitanju t e r m i -
n o l o g i j a već isključivo raščišćavanje s e d r ž i n e
p o j m o v a tako u odnosu na srodne ustanove ili delatnosti
kao na primer archive, biblioteke, galerije, saveze za zaštitu i
slične, tako i u odnosu na međunarodne odredbe i obaveze naše zemlje
u kojima se koriste određeni pojmovi koje nama sada prezentiraju
da ih koristimo u radu ali u drugom i drugačijem smislu.
Znači, potrebno je uskladiti pojmove sa već ustaljenim ili ih bar
izdiferencirati i to tako da ne stičavaju ne samo rad već i da
onemoguće tumačenja kako kome odgovara, te da se dobije bar u naj-
većoj mogućoj mери, ako ne apsolutna, ona bar nekakva jedinstvenost
i celina. Tako ću napomenuti jedan slučaj.

U pitanju je pojam m u z e j s k a g r a d a koji se
skoro poistovetuje sa pojmom m u z e j s k i m a t e r i j a l.
Mešto to nije u radu sa pojmom GRADA pa zato meni lično to i smeta.
Ovo time pre što je isti pojam grada kod archive i u arhivistici
mešto druge, jedna druga kategorija. To što se ovde navodi i smatra
kao muzejska grada je ustvari arhivska r e g i s t r a t u r a
materijala, dok je arhivska grada vrsta spomenika i ima spomeničku
vrednost, dotle muzejska grada to nije i ne može da bude, uključuju-
jući i pojam muzejski materijal. Iz ovoga proizilazi i sam naziv
koji bi trebalo da glasi "Zakon o muzejima i muzejskoj službi".

Drugo pitanje je problem osuivanja muzeja odnosno njihove
ukidanje. Ovo se mora ne samo uskladiti već i osavremeniti u skladu
sa poslednjim društveno političkim kretanjima i intencijama i to

najpre u okviru postojećih institucija - muzeja, galerija, arhiva, zavoda za zaštitu, zatim, revizijom i diferenciranjem institucija i, konačno, sporazumom tj. samoupravom ili društvenim dogovorom kako samih ustanova kao samoupravnih radnih organizacija tako i političke teritorijalnih jedinica i državnih organa pa i privrednih organizacija.

Kada ovo kašam imam u vidu slučaj Železničkog muzeja koji je svačiji kada kome sadreba u određene svrhe, a ničiji, sem železničara Jugoslavije koji ga i finansiraju dok iz svog dohotka daje doprinose iz kojih se finansiraju i ostale ustanove iz oblasti nauke i kulture i prosveta.

Na ovom skupu je rečeno da je pitanje zaštite spomenika kulture u odnosu na muzeje neupako postavljeno. Međutim, nije samo to, već i mnogi drugi problemi iz rada muzeja se neupako postavljani i to od "nekoga"; svači van kruga muzeja, iako bi trebalo da se tačno kaže ko je to, ili koja je to ustanova ili organ uprave.

I konačno, plediram na ovom skupu da se kod izrade "Zakona o muzejima i muzejskoj službi" uzmu u obzir i t e h n i č k i muzeji, e p e n i o i t e h n i k e kao i sve specifičnosti rada i finansiranja, njihove nastupljenosti u svim organizacionim formama i kod svih zakonskih i normativnih akata koji obuhvataju ili se odnose na rad muzeja uopšte. Ovo time pre što ne stoji objašnjenje koje je ovde dato, da se prerogativi takozvanih opštih odredaba i osnova Zakona o muzejima ne odnose u celini na muzeje privrednih organizacija - specijalizirane muzeje tehnike, i obratno, kao i normativna akta osnivača-privrednih organizacija u odnosu na takav muzej ne mogu izazvati koliziju kao što je bio slučaj nepotrebnih konflikata kod osnivanja i organizacije matičnih muzeja i zajednice muzeja koji je poprimalo oblike i razmere netrpeljivosti i polarizacije između muzealaca i ljudi koji rade na problemima muzeja u organima uprave.

I na kraju, očekujem da će Muzejari dokumentacioni centar organizovati savetovanje kako sa predstavnicima tehničkih muzeja tako i posvanih faktora privrede, društveno-političkih organizacija i organa uprave na kome bi se doneli odgovarajući zaključci na koje bi insistirali u vezi donošenja Zakona o muzejima i muzejskoj službi kako bi se obezbedilo ne samo mesto i tretman već i uloga i značaj muzeja tehnike u Jugoslaviji.

Upućujem i na članak Dr Radni Bistića - o stanju i zaštiti spomenika kulture "Bilten-Informatica museologica" 8 str. 33.

Dušan Kojović, viši kustos
Muzej revolucije BiH, Sarajevo

Povodom rasprave o koncepciji i strukturi novog muzejskog zakona i prijedlogu tog zakona pokušaću ukratko ukazati na neka pitanja koje su od prioritarnog značaja za muzeološki rad.

U želji da se postigne odgovarajući tretman muzeološke obrade NDR-a i revolucije, veoma je značajno zadržati se na nekim pitanjima koja su od važnosti za svaki muzeološki rad, i s tim u vezi specifičnosti koje se javljaju u odnosu na oblast koja posebno nas interesuje. Radi se prvenstveno o pitanju odnosa prema materiji, o stručnim kadrovima, o ševanju i obradi muzejskog materijala i o radu na njegovoj prezentaciji.

Muzejski rad i njegov najvažniji finalni rezultat muzejske izložbe, podrazumijevaju tekav proces i postupak u tretiranju materijala i činjenica iz jedne i više oblasti (naučnih disciplina, - istraživanja, procšavanja, obrađivanja i izlaganja, odnosno publikovanja - koji su identični sa naučnim metodom rada. Bilo kakve površnosti ili improvizacije u ovom procesu i metodi (našalost prisutna u praksi), u suprotnosti su sa osnovnim pretpostavkama same muzeologije.

U vezi s tim valja napomenuti da se u zaključcima II skupštine IOOM-a (29.VII do 9.VIII 1968.) ponovo konstatuje:

"princip, da su muzeji u suštini naučne institucije i da, s obzirom na to, svaki muzej koji posjeduje stručno osoblje i odgovarajuća praktična tehnička sredstva, mora forsirati, preduzimati, razvijati i unapređivati pojedinačni i kolektivni naučni rad, a tim što se polje naučnog rada u muzeju, kao opšte pravilo, određuje prirodom njegovih kolekcija i njegovim programom."

Očigledno je da bi se prilikom revidiranja zakona o muzejima morale naći takve formulacije u pogledu ovog suštinskog pitanja koje se ne bi u praksi mogle tumačiti tako da vode ka ševalvaciji muzejskog rada i njegovih rezultata. Ovo može norečito da

dođe do izražaja na polju novije istorije kojim se muzeji bave tek iza rata, posebno u obrađivanju tematske MOB i revolucije, što je najčešće oblast njihovog zanimanja.

Tolerisanje izuzetaka, iz bilo kojeg razloga i motive u odnosu na obrađivanje i prikazivanje MOB i revolucije ne sme da je naučno nedopustivo i neopravdano, da može rezultirati objektivnom neistinom, naga nema nikakve veze sa pravom ulogom i društvenom misijom muzeja kao javnih ustanova.

Obzirom na naprijed izložene namere se logičan zaključak da je obavezno svugdje obezbijediti takav proces cjelokupnog stručnog rada i takve verifikacije finalnih rezultata - naročito novih muzejskih postavki, muzejskih izložbi i publikacija - koji će biti u skladu sa zahtjevima i postulatima stručne naučne discipline na kojima se rad i djelovanje muzeja i temelji.

S tim u vezi govorim da je suvišno i dokazivati da se osnovne zadaće bilo kojeg muzeja mogu uspješno i kvalitetno ispunjavati ukoliko u njegovom radu nije nastupljen i angažovan odgovarajući stručni i kvalifikovani kadar. Minimum školskog obrazovanja za najvažnije muzejske osoblje - kustose, konzervatore, pedagoge itd. - jeste fakultet/bez ikakvih izuzetaka/.

U pogledu muzejskog osoblja na VII generalnoj konferenciji ICOM-a je naglašeno:

"da stručno osoblje u muzejima mora posjedovati neophodne kvalifikacije i da se se mora dati odgovarajući status... Muzejskom osoblju se mora dati status sličan statusu članova univerziteta i ostalih naučnih institucija".

I dalje:

"budući kustosi iz svih kategorija trebalo bi da steknu postdiplomske obrazovanje na univerzitetu ili nekoj stručnoj školi koja obrađuje muzeologiju uopšte. Ovo obrazovanje treba u istu mahu da obuhvati teoriju i praksu ..."

/ICOM, mart 1968 - dodatak VIII rezoluciji/.

Ovo je možno naglasiti i u primjeni respektovati, jer je očigledno da se obavezni nivo muzeološkog rada ne može očekivati

ni garantovati ukoliko se ne naslanja i nije proizvod odgovarajućeg nivoa angažovanog i specijalizovanog kadra. Stoga je pri formiranju i u djelovanju muzejskih institucija neizbježno osigurati vodenje takvog kursa i takve kadrovske politike.

Budući Zakon o muzejima morao bi u potpunosti akceptirati stavove usvojene na VII Generalnoj konferenciji ICCM-a a koji se odnose na stručni kadar u muzejima.

Prof. Dr. Ljudevit BARIĆ, naučni savjetnik
direktor Mineraloško-petrografskog muzeja, Zagreb

Dne 24.6.1971. održano je u Zagrebu međurepubličko savjetovanje muzealaca iz šitave Jugoslavije. Glavna tema, koja je raspravljana na tom skupu, bilo je razmatranje osnovnih postavki, koje bi se imale umijeti u nove republičke zakone o muzejskoj službi, koji se sada pripremaju. Uz ostale đeo sam tom prilikom iz pojedinih usta, da u pojedinim republikama postoji tendencija, da bi se u muzejima ukinula naučna svanja (naučni suradnik, viši naučni suradnik, naučni savjetnik), a sadržala samo stručna svanja (kustos, viši kustos, stručni savjetnik, viši stručni savjetnik itd.) kao i da bi se prvenstveno vršila stručna, a tek u drugom planu naučna obrada materijala. U takvim postavkama misam se nikad slagao niti ću se ikad složiti, radi čega sam sličedan dostaviti o tom slijedeće s v o j e m i š l j e n j e koje sam u slučaju potrebe spreman proširiti i na svakom mjestu do kraja braniti.

I

Kad se govori o tom, da li bi naučna svanja na muzejima trebalo ukinuti, tad ću s tim u vezi odmah postaviti pitanje: komu smeta ili tko se boji toga, da se naučni rad odvija na više mjesta, uz ostale i u nekim muzejima? Sigurno oni (tu uključujem i pojedine zakonodavce), koji se ne mogu osloboditi svojih, po mom mišljenju sasam pogrešnih razora, da se naučni rad vrši samo u određenim ustanovama, za koje je kod nas pred jedan do dva decenija naročito foraisran naziv instituti. Čak su se našli i brojni pojedinci, koji su na sva usta dijelili savjete, da znatnovala radnicima nije mjesto na muzejima, po čak upr. ni na fakultetima itd. odnosno tko hoće naučno raditi, neka ide u institut. Kolikogod su takvi nasori smjedeni, oni se moraju osamđiti i kao tragićni, jer im je zapravo cilj, da be mođe sredine, koje su u prošlosti na djelu pokazale, da se u njima odvijala značajna naučna djelatnost, a odvija se i sada, razbiju odnosno da se uništi njihova naučna djelatnost bez ikakve garancije za to, da će novi tzv. instituti moći naučno raditi. Kolikogod zakonodavac pokušao idealno zamisliti

neki institut, u okviru kojega bi se imala razvijati određena naučna djelatnost, ne smije se ipak pri tom smetnuti a uma, da to namjera njegove samo po sebi ne znače ništa, ako nema ljudi, koji će ih provesti u djelo. A doći će tih ljudi nije baš jednostavna i laka stvar. Dok nitko - bio on kakogod valjan i spreman - postane samostalan naučni radnik, sa to se traži mnogo truda i vremena, kako od onoga, što se kani taj djelatnosti posvetiti, tako i od onoga, što će ga u to upućivati. On to se zahtijeva i entuzijazan. Sve to neda se postići nikakvim zakonskim odredbama; drugačije rečeno, u ovom pogledu zakonsodavci su nemoćni.

Zar ne zvuči već danas smiješno činjenica, da se naučni rad izagna čak i iz sveučilišnih odnosno fakultetskih ustanova, premda baš Sveučilište predstavlja najveću koncentraciju naučnih kadrova? A ipak je ta tendencija bila oštro izražena na taj način, što su razni glasnogovornici pokušali dokazivati, kako su sveučilište odnosno njegovi fakulteti i ostale visokoškolske ustanove same ustanove, koje treba da dade tek obrazovanje najvišega stupnja i ništa više. Šilavom i ustrajnom borbom postiglo se ipak to, da danas nitko ne pomišlja niti pokušava zamijekati činjenicu, da se u okviru sveučilišta mora odvijati i naučni rad i u što većoj mjeri će se tako raditi, to bolje. Spomenute glasnogovornike danas svatko ismijeva. I je bih to učinio, kad ne bih pomišljao na golimu štetu, koju su oni time prouzročili, ako nišim drugim, a one time, što je njihovom krivicom izgubljeno mnogo vremena. Izgubljeno se vrijeme pak na žalost neda nišim nadoknaditi. Zbog toga te važne neglačnije glasnogovornike treba smatrati pravim štetočinama i kao takve ih osuditi.

A treba se upitati, zar sabijanje cjelokupne naučne djelatnosti u prije spomenutim institutima ne predstavlja u svojoj biti ništa drugo nego jedan pokušaj centralizacije? Centralizma, koji nam je i inače u brojnim područjima svakodnevnih djelatnosti prouzročio samo zlo i nevolju. Pri tom ne želim reći, da pojedine ustanove, u kojima se i naučne radi, ili i pojedini naučni radnici, ne trebaju međusobno surađivati. Ja naprotiv smatram, da je takva suradnja poželjna i potrebna. I što je ona prisilija, to bolje.

II

Spomenuta nezakazna shvaćanja i njihove posljedice ogledaju se danas u tom, što se pred koji decenij osnovali brojni instituti - ako treba, lako ću ih odmah navesti barem desetak - u kojima se ništa ili gotovo ništa naučno ne radi. Oni nisu nikakvi instituti, nego najobičniji servisi. Time ne poričem važnost njihovoga djelovanja. Smatram nečuviti, da bi to moralo biti oštrašeno i u njihovom nazivu; drugim riječima: oni bi se morali zvati servisi, a ne instituti. I sad se kao posljedica svega toga javlja žalosna nelogičnost. Na takvim nazivi-institutima, koji zapravo predstavljaju samo servisne službe, neću će postojati naučna zvanja (naučni suradnik, viši naučni suradnik, naučni savjetnik), dok na brojnim ustanovama, koje nemaju u svom nazivu riječ institut, u kojima se naučno radi - a radi se naučno i sada, kao što je to slučaj sa nekim muzejima ustanovama - ne bi bilo moguće da postoje naučna zvanja, ukoliko se usvoji mišljenje, da se na muzejima zadrže samo stručna zvanja. Toj nelogičnosti ću se protiviti, dok sam živ odnosno dok ne bude sluđilo zdravo rasuđivanje. Neka se nitko ne pokušava uvjeravati o protivnom. Svi takvi pokušaji završit će bez i najmanjeg uspjeha, pri čemu se ne bojim, da ne bilo tko radi toga proglasi tvrdoglavcem.

III

Fobornici prije spomenutoga nezakaznoga mišljenja često kao jedan od argumenata u potvrdu svejega stanovišta navode to, da se u brojnim muzejima i onako naučno ne radi.

Pri tom se zaborevija na to, da su muzeji s obzirom na vrstu svoje djelatnosti kao i na stupnjevanje, kojim tu djelatnost vrše, veoma raznoliki. U tom pogledu situacija je slična kao i u školama. U školstvo imamo npr. osamjjetke, vrlo raznolike srednje škole, sveučilište sa brojnim fakultetima, druge visoke škole itd. Vjerojatno se radi toga, što se u osamjjetkama i u srednjim školama naučno ne radi, našao kod nas neki mudrac, pa je odrekao potrebu i obavezu naučnoga reda i sa sveučilištu šalao time proglasiti sveučilište isključivo školskom ustanovom najvišega stupnja, o čemu sam već govorio u razdjelu I. Ne znam trošiti vrijeme na to, što je bio taj mudrac. Žalosna je činjenica, da se takav mudrac našao i da se našlo i njegovih sljedbenika, koji danas i sad dobro

ovidažu, koliko su imali krive. To njihovo sakađnjelo priznanje i kajanje ne može međutim ničim ispraviti tužne posljedice, koje se sastoje u tom, da su oni svojim postupcima svima onima, koji su se protivili tim nesхватljivim nazorima, udarili na čelo sig. neukosti i primitivizma. Osmaćili su tim sigom, koji nije baš lako oprati, i one, koji se to nisu ništa krivi.

I sad nije dosta, što se jednom tako pogriješilo. Slična pogreška nastoji se sada učiniti i u muzejskom sektoru. Grebari nauke i kulture - drugačije ne mogu reći - kane se (izgleda mi) sada procviliti time, da radi toga, što se na mnogim muzejskim ustanovama naučno ne radi, odreknu sposobnost i mogućnost naučnoga rada na svim muzejima, tj. i na onima, na kojima se u prošlosti naučno radilo, a na kojima se ta djelatnost i danas s uspjehom vrši. I ti lješinari još će pokušati i dokazivati, kako je njihov zaključak logičan! Osnak osakako, kako je to bio slučaj i pri pokušaju degradacije sveučilišnih ustanova. Nakon propasti toga pokušaja, izgleda mi, da se sada muzeji odabreni za novi pokušaj pali-gon, na kojemu će se izvršiti naredni pokušaj.

IV

Sjećam se, da je na međurepubličkom savjetovanju muzealaca u Zagrebu, dne 24. 6. 1971. nekolicina puta istaknuto, kako bi muzejima bila prvenstveno prepuštena stručna obrada materijala. Prvenstvene prave na naučnu obradu imali bi drugi, uz ostale i oni instituti, koji su to samo po imenu, a u stvari su samo servisi, kako sam gore rekao.

Tu se odmah postavlja pitanje, na koje dosad još nitko nije odgovorio, a vjerujem da ni neće. To pitanje glasi: gdje je granica između stručne i naučne obrade?

Na još jednu stvar treba upozoriti. Muzealci često nalaze izumetne lijepe i u naučnom pogledu vrlo interesantne stvari. Zar će ih oni samo stručno obraditi, dok će naučna obrada čak i u slučaju, da je oni mogu izvršiti, biti prepuštena drugima, ako se dolata usvoji bezgriboš načelo, da se u muzejima vrši samo stručna obrada.

Na tvrdia, da je svaki muzej s obzirom na svoja pomagala kao i s obzirom na aprom kadrova sposoban za naučnu obrađivanje materijala. Slično kao što su osnovne škole nisu kadre, da daju

izobrazbu najvišeg stupaja niti da se u njima vrši naučni rad, kao što je slučaj na fakultetima. Kako se ipak na temelju toga ne može sveobuhvatno ukrotiti mogućnost, da se u njegovim fakultetima odvija naučna djelatnost, tako se isto po tom sličijemju pojedinim muzejima ne smije ukrotiti mogućnost naučne djelatnosti radi toga, što svi muzeji ne mogu vršiti takvu djelatnost. Naprotiv! Za one muzeje, na kojima se može po njihovoj spremi instrumentarijem, laboratorijem i kadrovima vršiti naučno ispitivanje, treba naučni rad postaviti (uz ostale djelatnosti) kao nužnu obavezu.

Postavlja se pitanje, koji su to muzeji, na kojima se može odvijati i naučni rad odnosno na kojima mogu postojati i naučna zvanja. Na to pitanje odgovor je bio dan u Zakonu o javnim službenicima iz 1957. godine (Službeni list FNRJ broj 53 od 25.12.1957.) i to u članu 271. Sastran da bi se zakonodavac i u novim zakonskim propisima o muzejima mogao poslušati sličnim odredbama.

V

Po svijetu svuda postoje muzeji, u kojima se odvija intenzivan naučni rad. Postignute rezultate obavljaju naučni radnici u raznim stručnim časopisima, koje nerijetko muzeji sami izdaju ili i u obliku povremenih neperiodičnih izdanja, koja također česte izdaje sami muzeji. Da ne bih izgubio u nabrajanju takvih muzeja sa raznih strana svijeta saviše vremena, spomenut ću samo jedan sa područja Jugoslavije. Mislim to na Zemaljski muzej u Sarajevu. Tu radi snažna skupina videlih naučnih radnika. Taj muzej izdaje svoj časopis "Glasnik Zemaljskog muzeja" odnosno "Wissenschaftliche Mitteilungen des Landesmuseums Bosniens und der Herzegovina" u više razdjela, od kojih se jedan odnosi i na prirodne nauke. Po tim časopisima odnosno po razgovor publiciranim u njima taj je muzej već davno postao čuvan u svijetu. Uz to izdaje taj muzej u obliku posebnih izdanja i značajne naučne monografije. U Sarajevu nikada ne pada na pamet, da bi se tom muzeju oduzela mogućnost, da i nadalje vrši uz ostale vrste svoje djelatnosti i naučnu djelatnost. Počezimlje se naprotiv sve i sva, da se naučna djelatnost muzeja učini još intenzivnijom. Direktor toga muzeja, ugledni naučni radnik prof. dr Alojz Benac je član Akademije nauka Bosne i Hercegovine, a pred nedugo vrijeme on je izabran

i za generalnog sekretara pomenute najviše naučne ustanove u Bosni i Hercegovini. U Bosni i Hercegovini nitko se ne bježi toga, da se i u tom museju odvija intenzivan naučni rad, na da se on vrši i u drugim ustanovama u Sarajevu. Hoće li se izvan Bosne i Hercegovine drugačije postupiti? Sedje li se i samo poslati na to, da neke muzealne ustanove, koje su po svom naučnom radu već odavno poznate i u svijetu, ubuduće budu pretvorene tek u ustanove, u kojima će se samo "stručno" obrađivati materijal, u kojima će se samo priređivati izložbe i materijal spremati u skladišta? Mislim da se to ne može dogoditi. Buduća pokoljenja, a možda već i sadašnje, oduhit će nas zbog toga.

VI

Moran se osvrnuti još na jedan prigovor, koji se više puta čuje, a upućen je ne samo na museje nego i na adresu raznih drugih ustanova, u kojima se naučno radi. Taj prigovor glasi: djelatnost naučnoga znanjenja, koja se vrši npr. u Mineraloško-petrografskom museju u Zagrebu, nije takova, da bi bila od interesa za našu industriju i privredu.

Na to bih odgovorio ovo.

1) Kad god poduzeće ili ustanova su se dosad obrtili na ovaj musej, bila im je pružena svaka moguća pomoć. Musej je po tome poznat po čitavoj Jugoslaviji pa i izvan granica Jugoslavije.

2) Oni, koji postavljaju takve pitanje, najvjerojatnije ne znaju, kakva su ta naučna istraživanja, koja su interesantna za privredu, a koja to nisu. Ima i takvih otkrića, za koje se tek mnogo kasnije može uvidjeti, da su od velikoga značenja za praksu. Navest ću jedan primjer. Godine 1880. otkrila su braća J. i P. Curie piezoelektricitet na kremenu. Nitko se od privrede nije brinuo za to otkriće; svoju pažnju su mu ukazivali samo učenjaci u svojim laboratorijima. Tek kojih 30-40 godina iza otkrića ukazano je američki učenjak W. G. Cady na veliku praktičnu značajnost piezoelektriciteta za telekomunikacije. Sve rezerve prirodnih kristala kremenca ukazale su se nakon toga prenaslanima, da bi se podmirile potrebe, zbog čega se pred kojih dvadesetak godina pristupilo tome, da se čak i umjetno priređuju kristali kremenca, kako bi se zadovoljile potrebe industrije za tom dragocjenom sirovinom. Pojava piezoelektriciteta nije se dakle sama po sobi pokazala

vanredno važnom za praksu, nego je ona potakla i razvitak industrije umjetno priređenih kristala kresera. Ta pojava je uopće znatno unaprijedila industriju umjetnih kristala odnosno tehničku mineralogiju i kristalografiju, bez čega se ne može zamisliti današnji život.

To sam naveo samo kao jedan primjer, a moglo bi ih se navesti cijaset. Nitko ne može unaprijed reći, neće li neke naučne otkriće izvršeno danas, u skoroj ili daljnjoj budućnosti biti od golemog značenja za praksu.

Naveo ću i drugi primjer. Kad je 1798. Cavendish pomoću Coulombove torzične vage prvi put odredio gravitacionu konstantu na temelju čega je uspostavljeno bilo moguće odrediti masu te gustoću Zemlje u cijelini, mnogi se privrednici i praktičari to značajno otkriće prokomentirali vrlo jednostavno na taj način, da ne vide, od kojega bi praktičnoga značenja moglo biti to, da sad znamo, kolika je masa Zemlje u cijelom odnosno da je poznata cijela Zemlja. Kad je nekako stoljeđe i po ina toga, u drugoj polovici prošloga vijeka (19. stoljeđe) Kütvösa silno povećao osjetljivost tega i inače osjetljivoga instrumenta, tad se brzo увидjelo, da taj aparat može biti od golemoga praktičnoga značenja, jer se njim mogu otkrivati ležišta soli, nafte, ruda itd.

Kad je 1912. godine Laue uspio dokazati interferenciju rentgenovskih zraka njihovim propuštanjem kroz kristale, pa kad su 1913. otac i sin Bragg uspjeli na taj način odrediti npr., kako su i u kojim međusobnim razmacima u kuhinjskoj soli poravnajetomi ioni natrija i klora, ljudi su u golemoj većini razmišljali otprilike ovako: "To je lijepo, ali što mi inace od toga?" Kad se ubrzo ina toga pokazalo, da se na taj način može lako kontrolirati, da li u čeličnom ližu odnosno u čeličnim dijelovima nekoga stroja postoje pogreške, nevidljive irvana, o kojima ovisi kvaliteta stroja, tad se odmah увидjelo, da to čisto naučne otkriće može biti od golemog značenja za praksu.

Sve sam to naveo, da pokazem, kako se praksa i stručnost ne može odijeliti od nauke, ali i radi toga da se vidi, kako praksa odnosno privreda sama po sebi nije svana, da određuje karakter naučnih istraživanja i nastojanja u nekim prosvjetonaučnokulturnoj ustanovi. Da budem još razumljiviji: privreda ina raznih problema,

koje treba sa naučne strane riješiti i u tom joj pogledu treba najavestranije pomoći. Ova utisnove, kojih nam momentano na čelu, nastoji - kako već rekoh - u tom smislu prakti odnose privredi u svakom pogledu pomoći. Privreda odnose prakse nekadim ne mogu i ne smiju trežiti, da se naučno rješavaju samo problemi, koji ih momentano tište, a da se naučno ništa drugo ne radi. Takav pristup stvari - kako se može zaključiti iz malo više navedenih primjera - mora se ocačiti kao usakograđen i nonnaučan i on bi nam se u skoroj budućnosti magno ocačiti.

Zar ćemo prestati da istražujemo naše minerale i stijene radi toga, što privreda momentano za mnoge od njih nema interesa? Zar ćemo zbog toga prestati da određujemo njihov način pojavljivanja u prirodi, njihove indekse lema, njihov kut optičkih osi itd.? S tim se nikad neću aločiti. Zar ćemo dopustiti, da to mjesto nas na našem teritoriju vrše strani stručnjaci (Angloamerikanci, Nijemci, Francuzi, Rusi itd.), koji jedva za to čekaju, jer je teritorij Jugoslavije u mineraloškom i petrografskom pogledu vrlo interesantan. Mi ćemo ih rado pozvati u pomoć tano, gdje naše sile i znanje ne dođu i za tu pomoć bit ćemo im zahvalni. Ali da sami mi ništa ne radimo pa da nam se za dva, tri decenija kaže: "Gdje ste bili i što ste radili, da ste dopustili, da sve to urade stranci?" na to nikad - već od strane same - neću pristati.

VII

O ovim stvarima dalo bi se još mnoge govoriti. Odustajem za sada od toga. Želio bih na temelju svaga spomenutoga u zaključku znana kratko još jednom naglasiti, da između naučne i stručne obrade nekoga materijala nema granice, da se određenim, za to sposobnim muzejima mora i nadalje omogućiti naučnoistraživački rad i da smatram, da na takvim muzejima moraju i ubuduće postojati naučna zvanja (naučni saradnik, viši naučni saradnik i naučni savjetnik). Kako stručna, tako i naučna djelatnost moraju u takvim muzejima biti jednako naglašene.-